

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Факультет педагогіки і психології
Кафедра психології розвитку та консультування

Кваліфікаційна робота
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-
ПСИХОЛОГІВ

Спеціальність 053 Психологія
ОПП «Психологія»

Здобувачки першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, групи зПст-34
Завізної Тетяни Євгеніївни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
доктор філософії з психології
Вінничук Мирослава Вікторівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
викладач психологічних дисциплін
Галицького фахового коледжу
імені В'ячеслава Чорновола
Карпа Іван Миколайович

Тернопіль – 2026

АНОТАЦІЯ

Завізна Т. Є. Психологічні особливості мотивації навчання студентів-психологів Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 053 Психологія. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2026. 83 с.

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення мотивації навчання у студентському віці, охарактеризовано психологічні особливості мотивації навчання студентів-психологів та визначено соціально-психологічні чинники її розвитку. Проведено емпіричне дослідження мотивації навчання студентів-психологів, проаналізовано співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації, мотивації досягнення успіху й уникнення невдач. Визначено взаємозв'язки між професійним покликанням, особистісним розвитком, практичною спрямованістю навчання та внутрішньою мотивацією. Розроблено практичні рекомендації, спрямовані на розвиток внутрішньої мотивації, професійної самосвідомості та навчальної активності студентів-психологів.

Ключові слова: мотивація навчання, професійна мотивація, студенти-психологи, професійне самовизначення, мотивація досягнення успіху.

ANNOTATION

Zavizna T. Ye. Psychological Features of Learning Motivation Among Psychology Students. Bachelor's thesis for the BA degree in the specialty 053 Psychology. Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil, 2026. 83 p.

The qualification paper presents a theoretical analysis of scientific approaches to the study of academic motivation among college students, describes the psychological characteristics of academic motivation among psychology students, and identifies the sociopsychological factors influencing its development. An empirical study of the learning motivation of psychology students was conducted, and the relationship between intrinsic and extrinsic motivation, as well as between the motivation to achieve success and the motivation to avoid failure, was analyzed. The correlations between professional calling, personal development, the practical orientation of learning, and intrinsic motivation were identified. Practical recommendations aimed at developing intrinsic motivation, professional self-awareness, and academic engagement among psychology students were developed.

Keywords: learning motivation, professional motivation, psychology students, professional self-determination, achievement motivation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ	8
1.1 Концептуалізація поняття мотивації навчання у зарубіжній та українській психології.....	8
1.2 Психологічні особливості становлення мотивації навчання у студентському віці	14
1.3 Соціально-психологічні чинники розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів у сучасних умовах.....	22
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	30
2.1 Методичне забезпечення емпіричного дослідження	30
2.2 Аналіз емпіричних показників дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів	35
2.3 Програма та прикладні рекомендації, спрямовані на розвиток мотивації навчання студентів-психологів	52
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах розвитку вищої освіти особливої значущості набуває проблема формування стійкої мотивації навчання у здобувачів вищої освіти, оскільки саме вона значною мірою визначає ефективність освітньої діяльності, рівень професійного становлення майбутнього фахівця. Особливо це стосується студентів-психологів, професійна підготовка яких передбачає не лише засвоєння системи знань і практичних умінь, а й розвиток внутрішньої активності, рефлексивності та емоційної стійкості.

Останніми роками спеціальність «Психологія» демонструє стійке зростання популярності серед вступників, що пов'язано як із підвищенням суспільного інтересу до психологічної проблематики, так і зі зростанням потреби у психологічній допомозі в умовах сучасних соціальних викликів. Водночас значна частина студентів обирає професію психолога під впливом зовнішніх чинників, популяризації психологічного контенту в медіа або недостатньо усвідомлених професійних уявлень, що може зумовлювати нестійкість навчальної мотивації та труднощі професійного самовизначення.

Проблема мотивації навчання студентів-психологів набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану, підвищеного психоемоційного навантаження та зростання суспільної потреби у кваліфікованій психологічній допомозі. За таких умов мотивація навчання виступає не лише чинником академічної успішності, а й важливим ресурсом професійного становлення, психологічної стійкості та подальшої самореалізації майбутніх психологів.

У психологічній науці проблема мотивації навчання розглядається в межах різних теоретичних підходів: теорій потреб і мотивації, теорії самодетермінації, когнітивного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Значний внесок у дослідження мотиваційної сфери особистості зробили А. Маслоу, Д. МакКлелланд, Е. Десі, Р. Раян та ін. Окремі аспекти мотивації навчання, професійного самовизначення та професійного становлення студентської молоді висвітлено у працях Н. Альохіної, М. Вієвської, Н. Іванової, О. Пінської,

О. Кочаряна, К. Фоменко, Р. Цокур, Н. Пов'якель, М. Чаїнської, Л. Карамушки та інших дослідників. Водночас проблема психологічних особливостей мотивації навчання студентів-психологів у сучасних соціальних умовах, зокрема в умовах воєнного стану та трансформації освітнього середовища, залишається недостатньо розробленою. Подальшого вивчення потребують співвідношення внутрішніх і зовнішніх мотивів навчання, вплив професійного покликання, практичної підготовки, соціального середовища та сучасного інформаційного простору на розвиток мотивації навчання майбутніх психологів.

Об'єкт дослідження – мотивація навчання студентів-психологів.

Предмет дослідження – психологічні особливості мотивації навчання майбутніх психологів у сучасних умовах.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості мотивації навчання студентів-психологів, а також розробити на цій основі практичні рекомендації щодо її розвитку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до розуміння мотивації навчання у зарубіжній та українській психології.
2. Охарактеризувати психологічні особливості становлення мотивації навчання у студентському віці.
3. Визначити основні соціально-психологічні чинники розвитку мотивації навчання майбутніх психологів у сучасних умовах.
4. Провести емпіричне дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів та здійснити аналіз отриманих результатів.
5. Розробити практичні рекомендації щодо розвитку мотивації навчання студентів-психологів.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація наукових джерел з проблеми дослідження;
- емпіричні: авторська анкета; психодіагностичні методики (методика діагностики мотивації професійної діяльності К. Замфір; методика діагностики

мотиваційної структури особистості В. Мільмана; методика діагностики мотивації до успіху та уникнення невдачі; методика діагностики мотивації навчання у ЗВО);

– математико-статистичні: методи описової статистики, кореляційний аналіз (критерій Спірмена).

Експериментальна база дослідження. Емпіричне дослідження проводилось на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загальну експериментальну групу досліджуваних склали 50 здобувачів спеціальності «Психологія».

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про психологічні особливості мотивації навчання студентів-психологів, уточненні ролі внутрішніх і зовнішніх мотивів у структурі навчальної діяльності, а також у систематизації сучасних підходів до вивчення мотиваційної сфери особистості в умовах професійної підготовки. Результати дослідження розширюють теоретичні засади психології мотивації, педагогічної та вікової психології, розкриваючи значення соціально-психологічних чинників у розвитку мотивації навчання студентської молоді.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів у практиці професійної підготовки майбутніх психологів, зокрема для вдосконалення організації освітнього процесу, розроблення практичних рекомендацій та програм психологічного супроводу студентів. Запропоновані рекомендації можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти, практичними психологами та кураторами академічних груп з метою підвищення рівня внутрішньої мотивації, навчальної активності та професійної спрямованості студентів-психологів. Результати дослідження також можуть бути використані у подальших наукових розвідках, присвячених проблемам мотивації навчання та професійного становлення студентської молоді.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 83 сторінки, обсяг основного тексту – 70 сторінок. Список використаних джерел налічує 48 позицій. Кількість додатків – 1.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

1.1 Концептуалізація поняття мотивації навчання у зарубіжній та українській психології

У сучасному науковому дискурсі проблема мотивації навчання набуває особливої значущості, оскільки вона визначає активність, залученість та результативність освітньої діяльності студентської молоді. Особливого значення мотивація навчання набуває у процесі професійної підготовки майбутніх психологів, оскільки впливає на рівень їх пізнавальної активності, професійного самовизначення та готовності до майбутньої діяльності.

Зазначимо, що у психологічній літературі мотив розглядають як внутрішній психічний процес, який спонукає людину до певної діяльності та визначає загальну спрямованість її поведінки. Він виникає як відповідь на актуалізовану потребу чи бажання, формує цілеспрямовану активність і забезпечує послідовність дій, необхідних для досягнення поставленої мети. За словами К. Фоменко, «мотив охоплює усвідомлені й неусвідомлені складові, поєднує емоційний і когнітивний аспекти, а також визначає інтенсивність та тривалість поведінкових проявів» [40, с. 584]. На думку дослідниці, через мотив реалізується також потреба людини у самореалізації, пізнавальному розвитку та задоволенні інших особистісно значущих вимог; отже, він виступає механізмом регуляції її поведінки та діяльності, який координує дії відповідно до внутрішніх цінностей та зовнішніх умов організації життєфункціонування особи.

Науковці розглядають мотив як внутрішню психологічну основу діяльності, що забезпечує її спрямованість, регуляцію та підтримку активності особистості. Так, О. Степанов трактує мотив як сукупність внутрішніх стимулів, пов'язаних із потребами, цінностями та переконаннями людини, які визначають вибір способу

дії та пріоритетність цілей [31]. В. Семиченко акцентує увагу на тому, що мотив забезпечує мобілізацію ресурсів особистості для досягнення мети, узгоджує особистісні цілі із зовнішніми вимогами середовища та виступає основою саморегуляції поведінки [37]. У концепції Т. Титаренко мотив постає як динамічна система внутрішніх і зовнішніх стимулів, що визначає емоційну зацікавленість, цілеспрямованість і готовність особистості долати труднощі у процесі діяльності [34].

У психологічній літературі мотиви класифікують за різними критеріями залежно від джерела активності та змісту спонукань особистості. Зокрема, виокремлюють внутрішні мотиви, пов'язані з інтересом до діяльності, саморозвитком і самореалізацією, та зовнішні мотиви, зумовлені впливом соціального середовища, прагненням до схвалення, престижу або уникнення негативних наслідків. Окрему групу становлять соціальні мотиви, що відображають потребу у взаємодії, підтримці та реалізації суспільно значущих цілей. Також дослідники звертають увагу на індивідуально значущі мотиви, які визначають діяльність відповідно до особистісних цінностей і прагнень людини [32].

У сучасній психології мотивацію розглядають як складну динамічну систему психічних процесів, що забезпечує ініціацію, підтримку та спрямованість активності особистості. На думку О. Пінської, мотивація формується у взаємодії внутрішніх прагнень і зовнішніх стимулів, визначає рівень залучення людини у діяльність, інтенсивність зусиль та стійкість у досягненні цілей [27].

Аналіз наукових джерел (Н. Антонова [2], Н. Іванова [13]) показує, що мотивація виконує в навчальному та професійному процесі комплекс важливих функцій, які забезпечують ефективну організацію поведінки та активність особистості. По-перше, ініціююча функція – полягає в тому, що мотивація стимулює активність людини, спонукає її розпочати певну діяльність, спрямовану на досягнення конкретної мети. Без наявності внутрішніх чи зовнішніх стимулів процес навчання або професійної діяльності не набуває цілеспрямованості та послідовності. По-друге, регулююча функція мотивації – забезпечує організацію

дій та поведінки відповідно до поставлених завдань. Вона визначає пріоритети діяльності, черговість виконання завдань, рівень концентрації та тривалість зусиль, що дає змогу досягати оптимальних результатів. Третьою важливою функцією є стимулююча – полягає у підтримці інтересу та наполегливості в процесі виконання завдань навіть за наявності труднощів чи перешкод. Вказана функція дає змогу студентові долати втому, небажання або зовнішні фактори, що можуть знижувати ефективність його навчальної діяльності. Четверта функція мотивації – оцінно-коригувальна, яка реалізується через порівняння очікуваного та фактичного результату діяльності. Завдяки їй студент здатний аналізувати власні досягнення, визначати рівень ефективності своїх дій і коригувати подальшу поведінку для досягнення кращих результатів. П'ята функція – організуюча, що забезпечує узгодження різних складових діяльності – знань, умінь, навичок, емоційних ресурсів – та формує цілісну систему активності, спрямовану на досягнення навчальних і професійних цілей. Нарешті, мотивація виконує соціально-адаптивну функцію, допомагаючи студентові інтегруватися у навчальне середовище закладу освіти, враховувати соціальні очікування, цінності колективу та професійні стандарти. Через цю функцію мотивація забезпечує баланс між особистісними інтересами та вимогами зовнішнього середовища індивіда, сприяючи формуванню соціально компетентної та професійно зрілої особистості.

У контексті підготовки здобувачів вищої освіти особливого значення набуває саме мотивація навчання, оскільки вона визначає рівень пізнавальної активності студентів, їхню включеність в освітній процес та готовність до професійного становлення. Саме тому в сучасній психології дедалі більша увага приділяється дослідженню мотивації навчальної діяльності студентської молоді.

У сучасній зарубіжній психології значний вплив на розуміння мотивації навчання має теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна. Відповідно до цієї концепції, ефективність навчальної діяльності значною мірою залежить від рівня внутрішньої мотивації особистості, яка ґрунтується на задоволенні базових психологічних потреб в автономії, компетентності та соціальній взаємодії.

Дослідники підкреслюють, що саме внутрішньо вмотивовані студенти демонструють вищий рівень пізнавальної активності, академічної залученості, самостійності та психологічного благополуччя [48]. Положення теорії самодетермінації активно розвиваються і в сучасній українській психології. У монографії за редакцією Л. Сердюк наголошується, що задоволення потреб в автономії, компетентності та соціальній пов'язаності виступає важливою передумовою внутрішньої мотивації, психологічного благополуччя й активного особистісного розвитку [33].

Подібні думки висловлюють Н. Альохіна та Я. Чаплак, розглядаючи мотивацію до навчання як систему внутрішніх і зовнішніх чинників, що забезпечують активність студента у процесі здобуття знань та професійного становлення. Дослідники підкреслюють, що мотивація до навчання охоплює пізнавальний інтерес, прагнення до саморозвитку, усвідомлення значущості освіти та готовність до систематичної навчальної діяльності. Вона визначає рівень залучення студента в освітній процес, сприяє розвитку самостійності, саморегуляції та відповідального ставлення до навчання [2; 43].

Соціальний вимір мотивації до навчання акцентує З. Курлянд, яка вважає, що вона сприяє інтеграції студента у навчальне середовище закладу вищої освіти, налагодженню взаємодії з викладачами й однокурсниками, прийняттю академічних норм, цінностей і правил освітньої спільноти. Низький рівень мотивації може зумовлювати пасивність, формалізоване ставлення до навчання та недостатню продуктивність, тоді як належно сформована мотивація забезпечує високу якість засвоєння матеріалу й створює передумови для самореалізації студента у професійній сфері [25].

Сучасні українські дослідники також підкреслюють значущість мотиваційної сфери у професійному становленні майбутніх психологів. Так, Ф. Подшивайлов та Л. Подшивайлова зазначають, що мотиваційна сфера студентів-психологів визначає спрямованість, стійкість і цілісність особистості, а її важливими компонентами виступають навчальна мотивація, мотивація досягнення, ціннісні орієнтації та локус контролю [29].

Дослідження мотивів навчання студентів передбачає комплексний аналіз різних чинників, які впливають на їхню пізнавальну активність і ставлення до освітнього процесу. У науковій літературі зазвичай виокремлюють кілька основних груп мотивів, що характеризують як внутрішні, так і зовнішні стимули до навчання, а також їхню соціальну та особистісну значущість.

Так, передусім ідеться про внутрішні мотиви навчання особистості, які виникають безпосередньо з індивідуальних потреб, інтересів і прагнень студента. Вони охоплюють бажання саморозвитку, оволодіння знаннями та вміннями, задоволення від процесу навчання, інтелектуальний пошук і творчий інтерес. Студенти, у яких домінують внутрішні мотиви, демонструють вищий рівень пізнавальної активності, готовність до самостійної роботи та здатність опановувати складні навчальні завдання без постійного зовнішнього підкріплення. Саме цей тип мотивів формує стійку основу для професійного зростання і майбутньої самореалізації [30].

Іншу групу становлять зовнішні мотиви навчання, які зумовлені впливом соціального середовища та різноманітних зовнішніх чинників. До них належать прагнення студента отримати високі оцінки, здобути диплом або сертифікат, виправдати очікування батьків, викладачів чи академічної групи, а також досягти матеріального добробуту й соціального престижу. Зовнішні мотиви студента можуть мати позитивний характер, коли стимулом виступають винагорода чи суспільне визнання, і негативний – коли навчальна діяльність визначається прагненням уникнути покарання, критики або соціального осуду. У структурі освітнього процесу вони можуть бути додатковим джерелом активності суб'єкта, однак водночас здатні послаблювати його інтерес до навчання як до самостійної цінності пізнання [38].

Окрему групу утворюють соціальні мотиви навчання, що відображають орієнтацію на взаємодію з іншими студентами та викладачами, участь у спільних проєктах, надання допомоги оточуючим, а також прагнення до схвалення і визнання в академічному середовищі. Такі мотиви сприяють формуванню у

студентів здатності до командної роботи, розвитку комунікативних умінь і відповідальності перед групою [11].

Значущими є індивідуально значущі мотиви, які відображають унікальні цінності, особисті потреби й життєві орієнтири конкретного студента. Вони пов'язані з реалізацією власних здібностей, досягненням особистих цілей і внутрішнім задоволенням від навчальної діяльності. Саме цей тип мотивів визначає особистісно орієнтований характер освітньо-професійного навчання та забезпечує тривалу зацікавленість здобувача вищої освіти у його результатах незалежно від зовнішніх стимулів [2].

Слід підкреслити, що класифікація мотивів навчання дає змогу комплексно оцінювати рівень навчальної мотивації студентів, прогнозувати ефективність їхньої навчальної діяльності та визначати напрями педагогічного впливу, спрямованого на розвиток пізнавальної активності й професійного становлення майбутнього фахівця.

Варто враховувати, що мотивація до навчання є важливою передумовою не лише академічної успішності студентів, а й їхнього особистісного та професійного становлення. Г. Балл підкреслює, що у професійній підготовці особливого значення набувають ціннісно-мотиваційні властивості особистості, її спрямованість, готовність до саморозвитку та самореалізації. Дослідник наголошує, що професійний розвиток є невіддільним від особистісного, а ефективна професійна підготовка має ґрунтуватися на розвитку внутрішньої мотивації, активності та суб'єктності здобувача освіти [4]. У цьому контексті мотивація до навчання виступає важливим чинником професійного становлення майбутнього фахівця, визначаючи рівень його залучення в освітній процес, готовність до самовдосконалення та усвідомленого професійного вибору.

Узагальнюючи розглянуті теоретичні підходи, у межах цього дослідження мотивацію навчання визначаємо як інтегральну психологічну систему усвідомлених і неусвідомлюваних внутрішніх спонукань (пізнавального інтересу, потреби в самореалізації, професійного самовизначення) та зовнішніх соціальних стимулів (схвалення, престижу, очікувань соціального оточення), яка ініціює,

спрямовує, підтримує й регулює навчальну активність студента впродовж професійної підготовки

Отже, концептуалізація поняття «мотивація до навчання» у зарубіжній та вітчизняній психології засвідчує багатогранність підходів до його тлумачення й дослідження. Дослідники акцентують увагу на внутрішніх психічних процесах, які спонукають особистість до пізнання, саморозвитку, досягнення академічних і професійних цілей, підкреслюючи значення пізнавальної допитливості, інтересу й автономії в навчальній діяльності. Водночас мотивація до навчання розглядається як інтегральна характеристика особистості, що охоплює не тільки внутрішні, а й зовнішні чинники – соціальні, педагогічні та культурні впливи, які визначають активність і результативність навчання.

1.2 Психологічні особливості становлення мотивації навчання у студентському віці

В умовах модернізації системи вищої освіти та посилення вимог до якості професійної підготовки майбутнього фахівця особливої ваги набуває з'ясування особливостей становлення професійної мотивації у здобувачів вищої освіти. Саме в студентському віці інтенсивно формується здатність особистості до саморегуляції, наполегливого досягнення цілей, стійкої пізнавальної активності та відповідального ставлення до результатів власної підготовки. Слід враховувати, що період навчання у закладі вищої освіти є сенситивним етапом життєвого розвитку здобувача, у межах якого відбуваються суттєві зрушення в когнітивній сфері, професійному самовизначенні, розвитку рефлексивності, становленні ціннісних орієнтацій і здатності до свідомого вибору життєвих і професійних стратегій. Водночас професійна мотивація не формується спонтанно чи автоматично, а зумовлюється комплексом вікових і психологічних передумов, які визначають її динаміку, зміст і стійкість.

Психологічні особливості студентського віку формуються під впливом вікових, соціальних і педагогічних закономірностей розвитку особистості та мають безпосереднє значення для навчальної діяльності, професійного становлення й особистісного зростання молодого людини. Студентський вік, що охоплює приблизно 17–22 роки, характеризується переходом від пізньої юності до ранньої дорослості, а тому супроводжується помітними змінами у когнітивній, емоційній та соціальній сферах. Однією з його провідних психологічних ознак є поступове становлення автономності та самостійності. Здобувачі вищої освіти дедалі більшою мірою опановують здатність приймати рішення без постійного зовнішнього контролю, що виявляється у самостійному плануванні навчальної діяльності, визначенні життєвих орієнтирів і професійних пріоритетів [7].

Як зазначає Р. Цокур, саме у студентському віці відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості та особистісної ідентичності. Молоді люди активно осмислюють власні цінності, мотиви та переконання, співвідносять їх із суспільними нормами й очікуваннями, що сприяє формуванню внутрішньої системи самооцінювання та оцінювання життєвих перспектив. Така система стає важливою основою для вибору професійного шляху та розвитку внутрішньої мотивації до навчання. Одночасно студентський період позначається підвищеною емоційною чутливістю: емоційний досвід ускладнюється, стає глибшим і різноманітнішим, тоді як здатність до емоційної саморегуляції формується поступово. Це створює підґрунтя для розвитку емпатії, соціальної адаптивності та співпереживання, але водночас може зумовлювати посилення тривожності та схильність до стресових реакцій [41].

Водночас сучасні соціальні умови істотно впливають на мотиваційну сферу студентської молоді. Дослідження засвідчують, що в умовах воєнного стану у здобувачів освіти посилюються тривожність, емоційне напруження та труднощі концентрації уваги, що безпосередньо позначається на рівні навчальної мотивації. Водночас для частини студентів навчання починає виконувати стабілізуючу функцію, допомагаючи підтримувати відчуття структурованості життя, особистісної перспективи та психологічної стійкості [23]. О. Піменова та

О. Гапончук також зазначають, що провідними мотивами навчання сучасних студентів залишаються прагнення стати висококваліфікованим фахівцем, професійна самореалізація та здобуття нових знань і компетентностей, тоді як негативний вплив воєнного стану, психоемоційне виснаження та труднощі взаємодії в освітньому середовищі можуть знижувати рівень навчальної активності [26].

Науковці підкреслюють значущість когнітивного розвитку студентів, який виявляється у зростанні рівня абстрактного й критичного мислення, здатності до системного аналізу, синтезу інформації та усвідомленого осмислення складних явищ. Такі характеристики істотно впливають на рівень навчальної активності та здатність самостійно оволодівати новими знаннями. У студентів посилюється вміння планувати власні дії, прогнозувати наслідки прийнятих рішень і оцінювати ефективність виконаних завдань. Водночас зростає орієнтація на самостійне пізнання, пошук нової інформації та вирішення проблемних ситуацій, що стимулює розвиток творчих здібностей та інтелектуальної гнучкості [45]. У сучасних зарубіжних дослідженнях також наголошується, що розвиток автономності, відчуття компетентності та усвідомлення особистісної значущості навчання є важливими передумовами формування стійкої внутрішньої мотивації студентів [48].

На думку О. Пінської, важливою психологічною характеристикою студентського віку є соціальна адаптація. У цей період молоді люди активно вибудовують нові соціальні зв'язки, інтегруються у групові форми взаємодії та формують близьке коло спілкування. Це сприяє розвитку комунікативних умінь, лідерських якостей, готовності до співпраці та командної роботи. Водночас студенти починають чіткіше усвідомлювати соціальні ролі, які виконують у різних життєвих контекстах, і вчать узгоджувати власні потреби з очікуваннями соціального оточення [27].

Сучасні дослідження засвідчують взаємозв'язок між навчальною мотивацією, соціально-психологічною адаптацією та психоемоційним станом студентів. Зокрема, С. Кузікова та С. Пухно наголошують, що навчальна

мотивація впливає не лише на академічну успішність, а й на соціальну активність, задоволеність професійним навчанням, психоемоційну стабільність і процес професійного становлення особистості. Авторки підкреслюють важливість формування у здобувачів освіти навичок самоорганізації, самоефективності та впевненості у власних інтелектуальних можливостях [19]. У сучасних умовах особливого значення набуває також взаємозв'язок між внутрішньою навчальною мотивацією та стресостійкістю студентської молоді. Т. Булгакова та Г. Южакова підкреслюють, що внутрішня мотивація виступає важливим ресурсом підтримання психологічної рівноваги, зниження тривожності та формування конструктивних копінг-стратегій, а підтримувальне освітнє середовище сприяє підвищенню психологічної стійкості студентів і підтримці їхньої академічної активності [8].

Н. Токарева наголошує, що студентський вік позначений виразним прагненням до самореалізації та професійного становлення. Молоді люди активно шукають можливості практичного застосування здобутих знань і набутих умінь, осмислюють відповідність обраної спеціальності власним здібностям, інтересам та уявленням про майбутнє. Прагнення до самостійної діяльності супроводжується формуванням відповідальності за прийняті рішення та їх наслідки. Саме в цей період посилюється внутрішня мотивація до навчання, що виявляється у прагненні до оволодіння знаннями, набуття професійних умінь і досягнення особистісно значущих цілей [38].

В. Шевченко зазначає, що психологічні особливості сучасних студентів закладів вищої освіти охоплюють також розвиток ціннісно-мотиваційних орієнтацій, які визначають ставлення до навчання, професійного зростання та особистісного самоздійснення. У цей віковий період формується прагнення до творчого самовираження, соціальної значущості та професійного розвитку, а також посилюється усвідомлення важливості психоемоційного благополуччя й розвитку міжособистісних навичок [44].

М. Ятчук серед характерних рис студентського віку виокремлює формування реалістичнішого сприйняття світу й власних можливостей. Молоді

люди починають оцінювати не лише бажані перспективи, а й реальні обмеження, що сприяє розвитку адаптивності та навичок стратегічного планування. Саме в цей період інтенсивніше розвиваються вміння керувати часом і ресурсами, розв'язувати конфлікти та приймати відповідальні рішення, що позитивно впливає на ефективність навчальної, соціальної та професійно орієнтованої діяльності [46].

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що становлення мотивації навчання у здобувачів вищої освіти визначається складним і взаємопов'язаним комплексом вікових та психологічних передумов, кожна з яких виконує важливу функцію у формуванні пізнавальної активності, навчальної самостійності та навчально-професійної спрямованості особистості.

Г. Радчук підкреслює, що формування ціннісних орієнтирів допомагає студентів визначати пріоритети у навчальній діяльності та професійній підготовці. Особистісна ідентичність стає основою для постановки довгострокових академічних і професійних цілей, а активне соціальне самовизначення полегшує інтеграцію у студентське середовище та освітній процес. Крім того, розвиток моральної й етичної свідомості сприяє усвідомленню відповідальності за власну освіту та її значення для майбутньої професійної діяльності [35].

Л. Копець та І. Булах наголошують на важливій ролі когнітивного розвитку у становленні мотивації навчання студентів. У студентському віці посилюється здатність до абстрактного й критичного мислення, системного аналізу та синтезу інформації, що підвищує ефективність навчальної діяльності та сприяє глибшому усвідомленню значущості здобутих знань для майбутньої професії [7; 16]. Формування аналітичних навичок дає змогу студентам критично оцінювати навчальний матеріал, самостійно працювати з інформацією, систематизувати та узагальнювати її. Водночас розвиток когнітивної гнучкості допомагає адаптуватися до змінних вимог освітнього середовища, ефективніше оцінювати власний прогрес і добирати оптимальні способи виконання навчальних завдань. Розвинені когнітивні здібності стимулюють самостійний пошук інформації,

творчий підхід до навчання та підтримують стійкість мотивації навіть у ситуаціях навчальних труднощів.

Науковці також підкреслюють, що важливою передумовою формування стійкої мотивації навчання є розвиток автономності та самостійності студентів. Посилення самостійності виявляється у здатності брати відповідальність за власне навчання, самостійно організовувати освітній процес і визначати його пріоритети. Автономність стимулює внутрішню мотивацію, оскільки студент дедалі чіткіше усвідомлює взаємозв'язок між власними зусиллями та отриманими результатами. Формування навичок самостійного вибору завдань і способів їх виконання підвищує відчуття компетентності, впевненість у власних силах та сприяє активнішому залученню до навчального процесу. Як слушно зазначає дослідниця, «автономність дає змогу сучасному студенту визначати особистісно значущі цілі та пріоритети у навчанні» [1, с. 29].

Н. Альохіна стверджує, що самостійне прийняття рішень формує у студентів відповідальність за власний прогрес, а здатність до самоконтролю підтримує дисципліну та регулярність виконання навчальних завдань. Автономність створює умови для творчого підходу до навчальної діяльності, посилює внутрішню мотивацію та зменшує залежність від зовнішніх стимулів. Студенти з високим рівнем автономії, як правило, успішніше долають труднощі, швидше адаптуються до змін освітнього середовища та демонструють вищий рівень навчальної активності. Крім того, самостійність сприяє розвитку рефлексії та адекватної самооцінки, а в поєднанні з автономністю стає важливим чинником стійкої мотивації до навчання [2].

Важливою передумовою стійкої мотивації навчання є усвідомлення студентами власних потреб, цінностей і професійних орієнтирів. М. Вієвська підкреслює, що сформована система цінностей допомагає здобувачам визначати найбільш значущі напрями особистісного й професійного розвитку, стимулює цілеспрямовану навчальну діяльність та сприяє відповідальному ставленню до освітнього процесу [10].

В. Крайнюк та З. Курлянд підкреслюють, що сформовані пізнавальні інтереси й допитливість виступають важливими чинниками підтримки внутрішньої мотивації студентів до навчання. Пізнавальна активність проявляється через зацікавленість навчальним матеріалом, прагнення до пошуку нових знань, розширення світогляду та самостійного опрацювання інформації [17; 25]. Така допитливість стимулює цілеспрямовану навчальну діяльність, сприяє активному використанню доступних інформаційних ресурсів і підвищує ефективність засвоєння знань. Студенти з вираженими пізнавальними інтересами охочіше залучаються до дискусій, наукових пошуків і проєктної діяльності, що позитивно впливає на розвиток критичного мислення та готовності до саморозвитку. Крім того, сформовані інтереси забезпечують активну участь здобувача у власному освітньому процесі, підвищують його автономність і стійкість мотивації навіть в умовах академічних труднощів.

У сучасних зарубіжних дослідженнях студентська залученість розглядається як багатовимірний конструкт, що охоплює поведінковий, емоційний і когнітивний компоненти навчальної активності. Дослідники підкреслюють, що підтримка автономності, розвиток відчуття компетентності, позитивна взаємодія з викладачами та усвідомлення особистісної значущості навчання виступають важливими чинниками формування внутрішньої мотивації й академічної успішності здобувачів освіти [47].

Н. Токарева, А. Шамне та Я. Чаплак наголошують на важливості емоційної зрілості й здатності до саморегуляції у структурі мотивації навчання студентів. Емоційна зрілість проявляється в умінні керувати власними емоціями, контролювати стресові реакції, адекватно реагувати на труднощі та підтримувати мотивацію досягнення навчальних цілей навіть у ситуаціях невдач. Здатність до саморегуляції сприяє раціональному розподілу часу й енергії між навчанням, практичною діяльністю та відпочинком, а також забезпечує розвиток самоконтролю, відповідальності й дисциплінованості. Студенти з розвиненою емоційною саморегуляцією ефективніше адаптуються до вимог освітнього середовища, продуктивніше планують навчальну діяльність та демонструють

вищий рівень навчальної активності. Водночас емоційна зрілість сприяє позитивній взаємодії з викладачами та однокурсниками, підтримуючи соціально-психологічний комфорт у навчальному середовищі [38; 43].

М. Ятчук і М. Чаїнська серед важливих передумов формування стійкої мотивації навчання виокремлюють цілеспрямованість і прагнення до самореалізації [42; 46]. Наявність чітко окреслених навчальних і професійних цілей стимулює студентів до активного опанування знань, послідовного виконання навчальних завдань і самостійної організації освітньої діяльності. Цілеспрямованість підтримує готовність долати труднощі й невдачі у процесі навчання, формує активну позицію в освітньому процесі та посилює внутрішню зацікавленість у змісті навчання. Прагнення до самореалізації, своєю чергою, сприяє усвідомленню значущості здобутих знань і компетентностей для майбутньої професійної діяльності та особистісного розвитку.

До важливих передумов навчальної активності студентів відносять формування відповідальності та внутрішньої мотивації. Відповідальність виявляється в усвідомленні студентом власної ролі в освітньому процесі, здатності самостійно організовувати навчальну діяльність, регулярно виконувати завдання та оцінювати результати власної роботи. Внутрішня мотивація стимулює прагнення до самостійного засвоєння знань, розвитку професійних компетентностей і самовдосконалення. На думку дослідників, відповідальні студенти більш активно займаються саморозвитком, охочіше долають труднощі та демонструють вищий рівень готовності до професійного зростання. Формування внутрішньої мотивації також сприяє розвитку навичок самоконтролю й саморегуляції, підтримуючи стійкість навчальної активності та орієнтацію на досягнення особистісно значущих цілей [36].

Отже, психологічні особливості студентського віку виявляються у високій активності в навчально-професійній діяльності, прагненні до самостійності й самореалізації, розвитку критичного мислення, емоційної регуляції та здатності до адаптації в нових умовах. Саме у цей період активно формується внутрішня мотивація до навчання, професійна ідентичність і система ціннісних орієнтацій

особистості. Урахування зазначених психологічних особливостей є важливою умовою організації ефективного освітнього процесу, підтримки навчальної мотивації студентів і розвитку їхніх професійних компетентностей.

1.3 Соціально-психологічні чинники розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів у сучасних умовах

В умовах сучасних суспільних трансформацій та зростання потреби у фахівцях психологічного профілю особливої актуальності набуває проблема формування навчальної мотивації майбутніх психологів. Саме рівень мотивації до навчання значною мірою визначає активність студентів у професійній підготовці, їх готовність до саморозвитку, відповідальність за результати освітньої діяльності та прагнення до професійного становлення. Водночас мотиваційна сфера формується не ізольовано, а в процесі взаємодії особистості з освітнім середовищем, академічною спільнотою, системою міжособистісних взаємин і соціальними очікуваннями щодо майбутньої професії.

У сучасних умовах особливого значення набувають також виклики, пов'язані з воєнним станом, емоційною нестабільністю, високим рівнем психоемоційного навантаження та змінами в організації освітнього процесу. Дослідники зазначають, що тривала соціальна напруженість, дистанційні та змішані форми навчання, переживання невизначеності й підвищена тривожність можуть впливати на рівень академічної залученості студентів, їх емоційний стан та мотивацію до навчання. Водночас для майбутніх психологів усвідомлення соціальної значущості професії нерідко виступає чинником посилення внутрішньої мотивації, професійної відповідальності та прагнення до фахового самовдосконалення.

Як зазначає Л. Карамушка, умови війни супроводжуються зростанням психосоціальних ризиків, хронічного стресу, емоційного виснаження та необхідністю постійної адаптації до ситуації невизначеності, що безпосередньо впливає на психічне благополуччя й професійну активність особистості. У таких умовах особливого значення набувають психологічна стійкість, здатність до

саморегуляції, соціальна підтримка та усвідомлення значущості професійної діяльності [15].

Необхідно враховувати, що професійна діяльність психолога має низку специфічних особливостей, які висувають до майбутнього фахівця підвищені вимоги. Робота психолога пов'язана з аналізом психічних станів і поведінки людини, емоційною взаємодією, консультативною та підтримувальною діяльністю, що потребує розвинених комунікативних умінь, емпатії, емоційної стійкості та здатності до саморегуляції. Водночас професійна діяльність психолога спирається на використання наукових знань, діагностичних і корекційних технологій, дотримання етичних норм і постійне професійне вдосконалення. Це зумовлює необхідність формування у студентів не лише системи професійних знань і компетентностей, а й стійкої внутрішньої мотивації до навчання та професійного розвитку.

Одним із важливих соціально-психологічних чинників розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів виступає підтримка одногрупників і позитивний психологічний клімат у студентському середовищі. Саме взаємодія з ровесниками створює атмосферу довіри, емоційної безпеки та соціальної підтримки, що сприяє активному включенню студентів у навчальну діяльність. Спільна участь у навчальних і позанавчальних проєктах формує почуття відповідальності, ініціативність і готовність до співпраці, а також посилює емоційний зв'язок із професійною підготовкою. Студенти, які навчаються в умовах позитивної групової взаємодії, легше долають академічні труднощі, демонструють вищий рівень залученості в освітній процес і частіше орієнтуються на саморозвиток та самонавчання. Однокурсники з високим рівнем пізнавальної активності можуть виступати своєрідними моделями навчальної поведінки, підтримуючи мотивацію досягнення та професійного зростання [5].

Позитивна взаємодія в студентському середовищі сприяє розвитку комунікативних умінь, критичного мислення та активного обговорення навчального матеріалу, що підвищує якість його осмислення й засвоєння. Як зазначає В. Кутішенко, соціальна підтримка з боку однолітків формує у студентів

стійкі внутрішні спонукання до навчання, посилює прагнення до самовдосконалення та готовність долати труднощі професійної підготовки. У результаті взаємна підтримка в академічній групі виступає важливим чинником формування внутрішньої мотивації, оскільки забезпечує емоційне підкріплення, підтримує навчальну активність і сприяє відповідальному ставленню до освітнього процесу [20].

Важливим соціально-психологічним чинником розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів є також характер взаємин із викладачами та наставниками. Позитивна педагогічна взаємодія впливає не лише на рівень засвоєння знань, а й на формування внутрішньої потреби в навчанні, професійному саморозвитку та підвищенні компетентності. Конструктивний зворотний зв'язок допомагає студентові усвідомлювати власні сильні сторони й труднощі, розвиває здатність до рефлексії та стимулює самовдосконалення. Водночас педагогічний вплив викладача полягає не тільки у передачі знань, а й у формуванні навичок самостійного мислення, відповідальності та планування освітньої діяльності [2].

Особливого значення у професійній підготовці майбутніх психологів набуває педагогічна підтримка та професійне наставництво. У процесі взаємодії викладачі виступають носіями професійних цінностей, етичних норм і моделей професійної поведінки, сприяючи формуванню професійної ідентичності студентів. Доступність викладача для консультацій, підтримки та обговорення професійних труднощів створює сприятливий психологічний клімат і посилює відчуття залученості до освітнього процесу. Важливу роль при цьому відіграє педагогічна емпатія, яка дає змогу враховувати індивідуальні особливості студентів і підтримувати їхню навчальну активність [24].

Суттєвий вплив на розвиток мотивації навчання справляють також соціальні стандарти та професійні норми, які виступають механізмом професійної соціалізації студентів. Орієнтація на цінності фахової спільноти, дотримання етичних принципів і прагнення відповідати професійним вимогам формують у майбутніх психологів відповідальне ставлення до навчання та професійного

саморозвитку. Як зазначають К. Фоменко та О. Кузнецов, усвідомлення значущості професійних норм сприяє формуванню автономної внутрішньої мотивації, яка ґрунтується не лише на зовнішньому контролі чи оцінюванні, а й на особистісному прийнятті професійних цінностей [40]. Відповідність професійним стандартам також посилює процес ідентифікації студентів зі спеціальністю та сприяє формуванню стійкої мотивації досягнення [44].

Значущим соціально-психологічним чинником розвитку мотивації до навчання студентів-психологів є формування ціннісних орієнтацій, оскільки саме вони забезпечують узгодження особистісних і професійних пріоритетів. Усвідомлення суспільної значущості майбутньої професійної діяльності стимулює прагнення студентів до глибокого оволодіння знаннями та розвитку практичних умінь. Ціннісні орієнтації формують основу довготривалих мотиваційних стратегій, у межах яких навчання починає сприйматися не лише як обов'язок, а як засіб професійної та особистісної самореалізації. Це посилює самостійність у прийнятті освітніх рішень, відповідальність за результати навчальної діяльності та готовність до саморозвитку [45].

Дослідники наголошують, що високий рівень ціннісної інтеграції сприяє усвідомленню студентами соціальних, етичних і професійних аспектів майбутньої діяльності, підсилюючи мотивацію самовдосконалення. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів пов'язане з педагогічним впливом викладачів, участю у практичній підготовці, волонтерських ініціативах і професійно орієнтованих проєктах. Усвідомлення соціальної важливості психологічної допомоги особливо актуалізується в сучасних умовах суспільної нестабільності та воєнних викликів, що для багатьох студентів стає додатковим чинником посилення внутрішньої мотивації до навчання й професійного розвитку [9].

Важливим чинником розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів виступає також моделювання професійних ролей. Спостереження за діяльністю практичних психологів, участь у тренінгах, професійних симуляціях, рольових іграх та практичних проєктах дають студентам можливість безпосередньо ознайомитися зі специфікою майбутньої професії та усвідомити вимоги до

професійної компетентності. Таке моделювання виконує функцію своєрідної психологічної репетиції професійної діяльності, сприяє формуванню реалістичних професійних очікувань і розвитку професійної ідентичності.

І. Булах зазначає, що активне залучення студентів до моделювання професійних ситуацій підвищує внутрішню мотивацію, оскільки дає змогу інтегрувати теоретичні знання з практичним досвідом і бачити результати власної діяльності у конкретному соціальному контексті. Водночас позитивний приклад викладачів, практичних психологів і старших колег виступає важливим соціальним стимулом професійного самовдосконалення. Участь у професійно орієнтованих формах роботи сприяє розвитку самостійності, креативності, критичного мислення та відповідальності, а також формує стійку мотивацію до навчання через усвідомлення себе як активного учасника професійного середовища [7].

Подібні результати представлено і в сучасних дослідженнях професійного становлення психологів. Н. Бондаренко підкреслює, що важливими особистісними детермінантами професійної впевненості майбутнього психолога виступають рефлексивність, мотивація досягнення та автономність. Дослідниця зазначає, що залучення студентів до професійно орієнтованої діяльності сприяє розвитку впевненості у власній компетентності, готовності до професійних викликів і відповідального прийняття рішень у практичній діяльності психолога [6].

Позитивний психологічний клімат у студентській групі підтримує мотивацію до навчання та активне включення студентів в освітній процес. Атмосфера довіри, відкритості та взаємної підтримки створює сприятливе середовище для активного включення студентів у навчальну діяльність, знижує рівень психологічного дискомфорту під час опанування складного матеріалу та підтримує мотивацію до самостійного навчання. Якщо студент відчуває прийняття та підтримку з боку групи, він демонструє більшу готовність до співпраці, обговорення професійних питань і творчого виконання навчальних завдань.

Позитивна соціально-психологічна атмосфера в академічній групі сприяє розвитку емпатії, навичок взаємодії, колективного прийняття рішень і соціальної відповідальності, що позитивно впливає на внутрішню мотивацію студентів. Відкритий психологічний клімат також створює умови для розвитку саморегуляції, ініціативності та критичного мислення, оскільки студенти мають можливість вільно обговорювати труднощі, ставити запитання й шукати альтернативні способи вирішення професійних завдань. У результаті позитивне навчальне середовище сприяє формуванню ціннісного ставлення до освіти як важливої умови професійного та особистісного розвитку [1].

Сучасні дослідження засвідчують, що в умовах воєнного стану психологічна підтримка, безпечне освітнє середовище та розвинені механізми психосоціальної взаємодії виступають важливими чинниками збереження навчальної мотивації та психологічної стійкості здобувачів вищої освіти. Високий рівень тривожності, емоційного виснаження та хронічного стресу може негативно впливати на академічну залученість студентів і їх професійну мотивацію, що актуалізує необхідність підтримувального освітнього середовища та розвитку навичок саморегуляції [22].

Серед важливих чинників розвитку мотивації до навчання майбутніх психологів виокремлюють конструктивне та об'єктивне оцінювання навчальних досягнень, яке передбачає змістовний зворотний зв'язок, визнання успіхів і доброзичливу корекцію помилок. Така форма оцінювання не лише підвищує навчальну активність студентів, а й сприяє розвитку внутрішньої мотивації та прагнення до самовдосконалення. Студенти, які отримують регулярний і конструктивний зворотний зв'язок, краще усвідомлюють власний рівень компетентності, що посилює їхню впевненість у власних можливостях та орієнтацію на подальші академічні й професійні досягнення. Водночас конструктивна критика стимулює розвиток рефлексії, аналітичного мислення та здатності оцінювати результати власної діяльності, які є важливими складовими професійної підготовки психолога.

І. Андрійчук підкреслює, що систематичне оцінювання допомагає студентів визначати сильні й слабкі сторони власної підготовки, коригувати навчальні стратегії та усвідомлювати пріоритети професійного розвитку. Визнання навчальних досягнень посилює відчуття компетентності й самоповаги, що виступає важливим чинником підтримки стійкої мотивації до навчання. Позитивне оцінювання також створює систему соціального підкріплення, у межах якої поєднуються внутрішні та зовнішні стимули навчальної активності, сприяючи розвитку відповідального ставлення до освітнього процесу [3].

Подібні результати підтверджують і сучасні дослідження мотивації студентської молоді. Зокрема, Ю. Дехтяр, І. Рачок та О. Трубенко зазначають, що поєднання педагогічної підтримки, професійного наставництва та систематичного зворотного зв'язку сприяє підвищенню академічної успішності, зниженню рівня стресу та підтримці стійкої мотивації до навчання [12].

Важливим чинником розвитку навчальної мотивації майбутніх психологів є усвідомлення соціальної значущості професії. Розуміння того, що майбутня професійна діяльність психолога безпосередньо пов'язана з підтримкою психічного благополуччя, адаптації та соціального функціонування людини, формує у студентів відчуття професійної відповідальності та посилює прагнення до професійної компетентності. Усвідомлення суспільної важливості професії стимулює студентів до активнішого оволодіння знаннями й практичними навичками, участі у професійно орієнтованих проєктах, тренінгах і дослідницькій діяльності.

В умовах сучасних суспільних викликів, зокрема поширення психологічних наслідків війни, соціальної напруженості та емоційного виснаження населення, соціальна значущість професії психолога набуває особливої актуальності. Для багатьох студентів-психологів усвідомлення важливості майбутньої професійної діяльності виступає чинником посилення внутрішньої мотивації, прагнення до саморозвитку та готовності до професійної допомоги іншим людям. Студенти, які усвідомлюють цінність професії психолога, зазвичай демонструють вищий рівень емоційного залучення в освітній процес, більшу готовність долати труднощі

професійної підготовки та активніше орієнтуються на професійне самовдосконалення [14].

Отже, розвиток мотивації до навчання майбутніх психологів зумовлюється комплексом взаємопов'язаних соціально-психологічних чинників. Важливу роль у цьому процесі відіграють підтримка однолітків, позитивна взаємодія з викладачами, сприятливий психологічний клімат у студентському середовищі, професійні норми та цінності, конструктивне оцінювання навчальних досягнень, а також усвідомлення соціальної значущості професії психолога. Сукупний вплив зазначених чинників сприяє формуванню внутрішньої мотивації, розвитку відповідальності, самостійності, професійної ідентичності та готовності студентів до подальшого професійного саморозвитку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

2.1 Методичне забезпечення емпіричного дослідження

Теоретичний аналіз проблеми мотивації навчання студентів-психологів засвідчив багатофакторність і складність цього феномену. Особливе значення у структурі мотивації навчання мають внутрішні мотиви, професійна спрямованість, особливості освітнього середовища, соціально-психологічна підтримка та сучасні суспільні умови. З метою емпіричного вивчення особливостей мотивації навчання студентів-психологів і визначення провідних чинників її розвитку було організовано власне дослідження. Для забезпечення об'єктивності та комплексності аналізу мотиваційної сфери майбутніх психологів було використано валідний психодіагностичний інструментарій, спрямований на виявлення як загальних, так і специфічних особливостей навчальної мотивації студентів (Додаток А):

1. Авторська анкета «Особливості мотивації навчання студентів-психологів».
2. Методика діагностики мотиваційної структури особистості (автор – В. Мільман).
3. Методика діагностики мотивації професійної діяльності (автор – К. Замфір).
4. Методика діагностики мотивації навчання у ЗВО.
5. Методика діагностики мотивації до успіху та уникнення невдачі.

Авторська анкета «Особливості мотивації навчання студентів-психологів» була розроблена з метою доповнення результатів психодіагностичного дослідження та виявлення соціально-психологічних особливостей мотивації навчання студентів-психологів. Анкета спрямована на дослідження мотивів

вибору спеціальності, ролі професійної ідентичності, впливу освітнього середовища, практичної підготовки та сучасних соціальних умов, зокрема воєнного стану, на мотиваційну сферу студентської молоді.

Одним із ключових інструментів дослідження стала методика діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана, яка дає змогу виявити провідні мотиваційні тенденції, що лежать в основі навчальної та професійної активності студентів. Перевага методики полягає у можливості комплексного аналізу різних компонентів мотиваційної сфери особистості та визначення домінуючих напрямів мотивації.

У процедурі обстеження респондентам пропонувалося 14 тверджень, пов'язаних із життєвими прагненнями, ціннісними орієнтаціями та особливостями навчальної діяльності. Кожне твердження містило кілька варіантів відповідей, що оцінювалися за шкалою узгодженості. Методика дає змогу виявити сім основних компонентів мотивації: мотивацію життєзабезпечення, комфорту та безпеки, статусно-престижну мотивацію, мотивацію спілкування, загальної активності, творчої активності та соціальної корисності.

Мотивація життєзабезпечення відображає орієнтацію студентів на матеріальну стабільність і базову безпеку, тоді як мотивація комфорту та безпеки пов'язана з потребою у психологічно сприятливих і передбачуваних умовах діяльності. Статусно-престижна мотивація характеризує прагнення до суспільного визнання та професійного авторитету. Мотивація спілкування виявляється у потребі взаємодії та включення в групову діяльність, а мотивація загальної активності – у ініціативності та готовності до активної діяльності в різних сферах життя.

Особливого значення в контексті підготовки майбутніх психологів набувають мотивація творчої активності та мотивація соціальної корисності. Перша відображає прагнення до самореалізації, креативності та пошуку нестандартних рішень, тоді як друга характеризує орієнтацію на допомогу іншим людям і включення у суспільно значущу діяльність. Саме ці компоненти є

важливими показниками формування професійної спрямованості та професійної ідентичності майбутнього психолога.

Отримані за методикою результати дають змогу визначити домінуючі мотиваційні тенденції, а також з'ясувати, які компоненти мотиваційної структури найбільше впливають на навчальну активність студентів та їхню професійну спрямованість.

Для дослідження мотивації професійної діяльності студентів-психологів було використано методику діагностики мотивації професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана. Методика дає змогу оцінити співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації у навчально-професійній діяльності майбутніх психологів.

Теоретичною основою методики є положення про внутрішню та зовнішню мотивацію діяльності. Внутрішня мотивація пов'язана з інтересом до змісту діяльності, прагненням до саморозвитку, професійного вдосконалення та особистісної самореалізації. Зовнішня мотивація зумовлена впливом зовнішніх стимулів – соціального схвалення, матеріального заохочення або прагнення уникнути негативних наслідків.

Процедура дослідження передбачає оцінювання респондентами значущості різних мотивів професійної діяльності за п'ятибальною шкалою. У результаті визначаються показники трьох основних типів мотивації:

- 1) внутрішньої мотивації (ВМ);
- 2) зовнішньої позитивної мотивації (ЗПМ);
- 3) зовнішньої негативної мотивації (ЗНМ).

Внутрішня мотивація відображає прагнення студента до оволодіння знаннями та професійними вміннями заради змісту діяльності, її особистісної цінності та можливостей саморозвитку. Зовнішня позитивна мотивація пов'язана з орієнтацією на соціальне схвалення, професійний престиж чи інші винагороди, тоді як зовнішня негативна мотивація ґрунтується на прагненні уникнути покарання, критики або невдач.

Мотиваційний комплекс особистості визначається співвідношенням зазначених типів мотивації. Оптимальними вважаються мотиваційні комплекси, у яких домінує внутрішня мотивація, наприклад: $BM > ЗПМ > ЗНМ$ або $BM = ЗПМ > ЗНМ$. Такі поєднання свідчать про сформовану професійну спрямованість, позитивне ставлення до навчання та готовність студентів до саморозвитку. Натомість переважання зовнішньої негативної мотивації характеризує залежність від зовнішнього контролю, зниження внутрішньої активності та меншу зацікавленість у змісті професійної підготовки.

Використання методики К. Замфір дало змогу визначити особливості мотиваційного профілю студентів-психологів, з'ясувати провідні мотиви їхньої навчально-професійної діяльності та виявити співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників мотивації.

Для комплексного вивчення мотивації студентів-психологів до навчальної діяльності також було використано методику діагностики мотивації навчання у ЗВО. Методика спрямована на оцінку трьох основних складових навчальної мотивації: «отримання знань», «оволодіння професією» та «отримання диплому».

Шкала «отримання знань» дає змогу виявити прагнення студентів до засвоєння нової інформації, розвитку пізнавальних інтересів та інтелектуальної активності. Шкала «оволодіння професією» характеризує рівень орієнтації на професійне становлення, набуття практичних умінь і розвиток професійної компетентності. Шкала «отримання диплому» відображає переважно формальне ставлення до навчання, орієнтацію на отримання документа про освіту без достатньої зацікавленості у змісті професійної підготовки.

Методика містить 50 тверджень, однак діагностично значущими є 16 із них: 5 тверджень належать до шкали «отримання знань», 6 – до шкали «оволодіння професією» та 5 – до шкали «отримання диплому». Для забезпечення зіставності результатів використовується коефіцієнт корекції для шкали «отримання знань», що дає змогу привести всі показники до єдиної системи оцінювання.

Особлива увага приділялася аналізу тверджень, пов'язаних із самоактуалізаційною складовою мотивації, оскільки вони дають змогу оцінити

рівень особистісної зацікавленості студентів у навчанні, прагнення до професійного саморозвитку та усвідомлення значущості майбутньої професійної діяльності.

Для вивчення мотивів навчальної активності студентів-психологів застосовувалася також методика діагностики мотивації успіху та уникнення невдачі. Вона дає змогу визначити домінуючий тип мотивації студентів у навчальній діяльності: орієнтацію на досягнення успіху або прагнення уникати невдач, труднощів і відповідальності. Використання цієї методики є доцільним у дослідженні майбутніх психологів, оскільки їхня професійна підготовка передбачає високий рівень ініціативності, самостійності, відповідальності та готовності діяти в умовах невизначеності.

Методика представлена опитувальником із 20 тверджень, що стосуються різних аспектів мотиваційної сфери: ставлення до складних завдань, наполегливості, здатності до планування, реакції на труднощі, рівня самоконтролю та цілеспрямованості. Респонденти надають відповіді у форматі «так» або «ні». Інструкція передбачає швидке реагування без тривалих роздумів, оскільки спонтанні відповіді вважаються більш достовірними та такими, що відображають реальні мотиваційні установки студентів.

Кожне твердження методики належить або до мотивації успіху, або до мотивації уникнення невдачі. За збіг відповіді з ключем нараховується 1 бал, після чого визначається загальний показник у межах від 0 до 20 балів. Результати інтерпретуються таким чином:

1. 1–10 балів – переважає мотивація уникнення невдач, що характеризується орієнтацією на безпеку, уникненням відповідальності, страхом помилок і переважно захисним характером активності;
2. 11–20 балів – домінує мотивація успіху, за якої студенти орієнтуються на досягнення результату, виявляють ініціативність, наполегливість і готовність долати труднощі.

У межах дослідження мотивації навчання студентів-психологів методика дала змогу виявити особливості регуляції їхньої навчальної поведінки. Студенти з

вираженою мотивацією успіху, як правило, характеризуються вищою навчальною активністю, прагненням до професійного саморозвитку та більшою готовністю до участі в науковій і практичній діяльності. Натомість домінування мотивації уникнення невдач може супроводжуватися підвищеною тривожністю, невпевненістю у власних силах і схильністю уникати складних навчальних завдань.

Отже, для дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів було використано комплекс взаємодоповнювальних психодіагностичних методик. Авторська анкета дала змогу виявити соціально-психологічні особливості мотивації навчання, мотиви вибору професії, вплив освітнього середовища та сучасних суспільних умов, зокрема воєнного стану, на мотиваційну сферу студентів. Методика В. Мільмана забезпечила дослідження структури мотиваційної сфери особистості та визначення провідних мотиваційних тенденцій. Методика К. Замфір у модифікації А. Реана дозволила оцінити співвідношення внутрішньої та зовнішньої мотивації професійної діяльності студентів. Методика діагностики мотивації навчання у ЗВО сприяла виявленню домінуючих мотивів навчальної діяльності, пов'язаних із отриманням знань, професійним становленням та формальним ставленням до навчання. Методика діагностики мотивації успіху та уникнення невдачі дала можливість визначити переважання орієнтації студентів на досягнення успіху або уникнення труднощів і невдач. Комплексне використання зазначених методик забезпечило всебічне дослідження особливостей мотивації навчання майбутніх психологів та дало змогу визначити провідні психологічні й соціально-психологічні чинники її розвитку.

2.2 Аналіз емпіричних показників дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів

Емпіричне дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів було організоване на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Загальний обсяг вибірки становив 50 осіб – здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія» 1–4 курсів. Серед опитаних 42 особи (84 %) були жіночої статі та 8 осіб (16 %) – чоловічої.

З метою емпіричного аналізу особливостей мотивації навчання майбутніх психологів було використано комплекс психодіагностичних методик, а саме: авторську анкету «Особливості мотивації навчання студентів-психологів», методику діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана, методику діагностики мотивації професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана, методику діагностики мотивації навчання у ЗВО та методику діагностики мотивації успіху та уникнення невдачі.

Першим етапом емпіричного дослідження стало проведення авторської анкети «Особливості мотивації навчання студентів-психологів». Результати відповідей студентів на запитання щодо основних мотивів вибору спеціальності «Психологія» подано на рис. 2.1. Зауважимо, що оскільки респонденти мали можливість обрати до трьох варіантів відповіді, сумарний відсоток отриманих результатів значно більший 100 %.

Рис. 2.1 Провідні мотиви вибору спеціальності «Психологія» студентами, %

Як видно з отриманих результатів, провідним мотивом вибору спеціальності для більшості опитаних студентів є бажання допомагати іншим людям (76 %). Отримані дані свідчать про виражену соціально орієнтовану та гуманістичну спрямованість майбутніх психологів, що відповідає специфіці професії та її допомоговому характеру.

Достатньо високі показники також зафіксовано за мотивом інтересу до людської поведінки і психіки (70 %), що вказує на значущість пізнавального інтересу та внутрішньої мотивації у виборі професії психолога. Водночас 64 % респондентів зазначили, що важливим чинником вибору спеціальності стало усвідомлення суспільної потреби в психологічній допомозі, зокрема в умовах воєнного стану. Це свідчить про актуалізацію соціальної значущості професії психолога та зростання усвідомлення її ролі у підтримці психічного благополуччя населення в сучасних умовах.

Для 58 % студентів важливим мотивом вибору спеціальності виступило бажання краще розуміти себе, власні емоційні стани та поведінку. Отриманий

результат підтверджує значущість особистісно-рефлексивних мотивів у структурі професійної мотивації студентів-психологів.

Менш вираженими виявилися зовнішні та соціально опосередковані мотиви. Зокрема, вплив популярного психологічного контенту в медіа, блогах і соціальних мережах відзначили 26 % респондентів, тоді як перспективи працевлаштування та престиж професії були значущими для 20 % опитаних. Найменший вплив на професійний вибір студентів мав фактор сім'ї або друзів (14 %), що може свідчити про відносно самостійний та усвідомлений характер професійного самовизначення більшості респондентів.

Для уточнення особистісних чинників професійного самовизначення студентів-психологів респондентам було запропоновано оцінити вплив особистого досвіду психологічних труднощів на вибір спеціальності. Отримані результати подано на рис. 2.2.

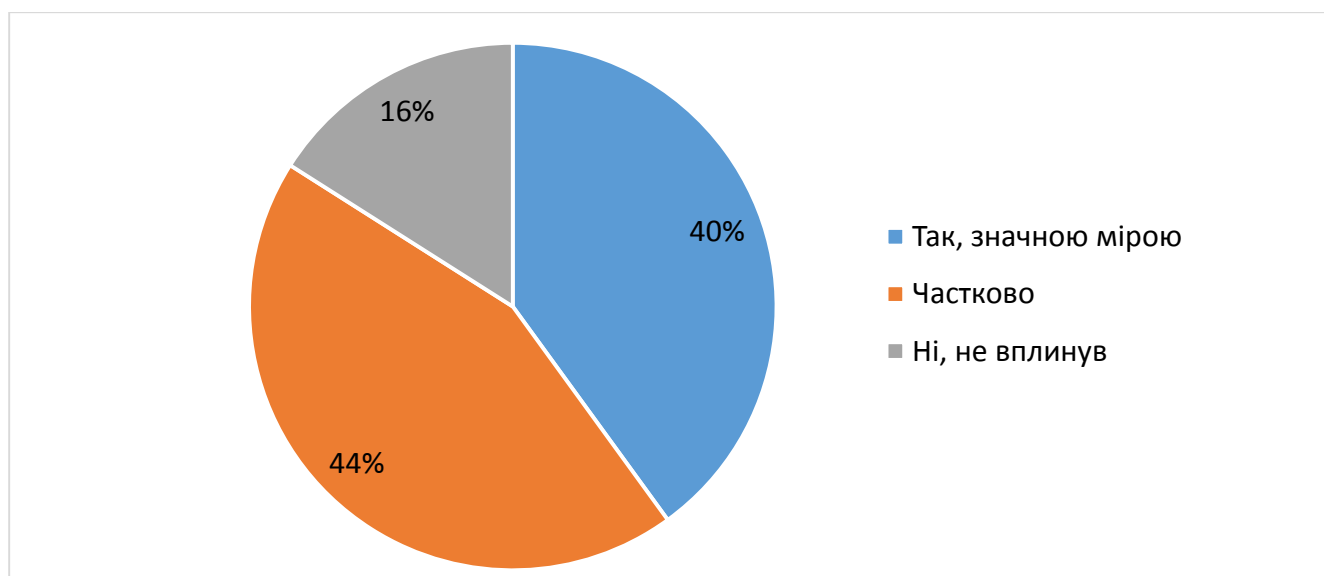

Рис. 2.2. Вплив особистого досвіду психологічних труднощів на вибір спеціальності «Психологія», %

Як показали результати дослідження, 40 % опитаних зазначили, що особистий досвід психологічних труднощів значною мірою вплинув на вибір спеціальності, а 44 % – що такий вплив був частковим. Лише 16 % студентів вказали, що подібний досвід не мав значення для їхнього професійного вибору.

Отримані результати свідчать про вагомую роль особистісно-рефлексивних мотивів у структурі мотивації майбутніх психологів та підтверджують високий рівень особистісної залученості студентів у майбутню професійну діяльність.

Далі було проаналізовано результати оцінювання респондентами низки тверджень, що відображають особистісні, професійні та соціально-психологічні аспекти мотиваційної сфери. Отримані результати подано в табл. 2.1.

Аналіз результатів засвідчив, що найвищі середні показники отримали твердження, пов'язані з особистісним розвитком студентів у процесі навчання ($M = 4,56$) та значущістю практичних і професійно орієнтованих форм роботи ($M = 4,48$). Отримані результати свідчать про переважання внутрішньої та професійно спрямованої мотивації у студентів-психологів, а також про високу значущість практичного компоненту професійної підготовки.

Таблиця 2.1

Показники оцінювання особливостей мотивації навчання студентів-психологів

Твердження	M	SD
Навчання психології сприяє моєму особистісному розвитку та кращому розумінню себе	4,56	0,61
Я відчуваю покликання працювати з психологічними труднощами інших людей	4,12	0,74
Приклад викладачів або практикуючих психологів надихає мене розвиватися у професії	3,88	0,83
Усвідомлення психологічних наслідків війни для суспільства посилює моє бажання здобувати психологічну освіту	4,42	0,69
Навчання у закладі вищої освіти допомагає мені зберігати відчуття стабільності в умовах невизначеності	3,94	0,88
Популярність психологічної тематики у соцмережах, блогах і медіа посилила мій інтерес до психології	3,42	1,02
Практичні заняття та професійно орієнтовані завдання підвищують мою зацікавленість у навчанні та професійному розвитку	4,48	0,58

Примітка: M – середнє значення; SD – стандартне відхилення

Достатньо високим виявився показник, що відображає вплив усвідомлення психологічних наслідків війни на мотивацію здобуття психологічної освіти ($M = 4,42$). Це свідчить про актуалізацію соціальної значущості професії психолога в сучасних суспільних умовах та зростання усвідомлення студентами важливості психологічної допомоги в умовах воєнного стану. Порівняно високі результати також зафіксовано за показниками професійного покликання ($M = 4,12$), ролі освітнього середовища у підтриманні психологічної стабільності ($M = 3,94$) та впливу прикладу викладачів і практикуючих психологів на професійний розвиток студентів ($M = 3,88$).

Найнижчий середній показник отримало твердження щодо впливу популярного психологічного контенту в медіапросторі ($M = 3,42$). Водночас саме за цим показником зафіксовано найбільше стандартне відхилення, що може свідчити про неоднорідність поглядів студентів стосовно ролі соціальних мереж і медіа у формуванні професійного інтересу до психології.

Для визначення провідних і допоміжних мотивів, які характеризують навчально-професійну активність студентів спеціальності «Психологія», було здійснено емпіричне вивчення із застосуванням методики діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана (рис. 2.3).

Рис. 2.3 Результати діагностики мотиваційної структури особистості студентів, %

Згідно з отриманими результатами за методикою В. Мільмана, структура мотиваційних чинників у студентів характеризується неоднорідністю та різною мірою вираженості окремих мотивів. Так, мотивація життєзабезпечення переважно представлена на середньому рівні (52%), що свідчить про наявність орієнтації на матеріальну стабільність і базову безпеку, однак без її домінування у системі навчально-професійних спонукань. Водночас мотивація комфорту та безпеки має тенденцію до зниженого рівня прояву (50% – низький рівень, 36% – середній, 14% – високий), що може інтерпретуватися як відносно невисока залежність студентів від зовнішньо комфортних умов навчання та певна готовність функціонувати в умовах помірного напруження.

Статусно-престижна мотивація, на відміну від попередніх показників, також характеризується переважанням низького рівня (54%), що свідчить про обмежену орієнтацію більшості студентів на соціальне визнання, авторитет і професійний статус як провідні стимули навчальної діяльності. Мотивація спілкування

демонструє переважно середній рівень вираженості (54%), що є закономірним для майбутніх психологів, оскільки комунікативна взаємодія становить важливий компонент їх професійної діяльності.

Особливого значення набувають результати за шкалами мотивації загальної активності та творчої активності, які відзначаються достатньо високим рівнем сформованості. Так, мотивація творчої активності характеризується високим рівнем у 38% студентів і середнім у 46%, що свідчить про наявність вираженого прагнення до самовираження, креативності та нестандартного підходу у навчально-професійній діяльності.

Мотивація загальної активності також представлена переважно на середньому (46%) та високому (28%) рівнях, що дозволяє констатувати наявність енергійності, ініціативності та готовності до активної участі в освітньому процесі. Найбільш вираженою виявилася мотивація соціальної (громадської) корисності (ОД), де високий рівень зафіксовано у 38%, а середній – у 40%, що свідчить про сформовану орієнтацію студентів на допомогу іншим, участь у соціально значущій діяльності та усвідомлення гуманістичного змісту професії. Вказане є показником внутрішньо зумовленої мотивації, яка характеризується відносною стійкістю та пов'язана з процесами професійної самореалізації.

Кількісний аналіз отриманих даних уточнює зазначені тенденції та дозволяє детальніше розкрити специфіку мотиваційної структури майбутніх психологів. Зокрема, статусно-престижна мотивація має найменшу частку високого рівня (10%) і водночас найбільшу частку низького рівня (54%), що вказує на другорядність мотивів соціального визнання для більшості студентів. Мотивація комфорту та безпеки також характеризується домінуванням низького рівня (50%), тоді як високий рівень спостерігається лише у 14% опитаних, що свідчить про відносну автономність навчальної діяльності від умов зовнішнього комфорту. Мотивація життєзабезпечення студентів має більш збалансований розподіл (16% – високий, 52% – середній, 32% – низький), що підтверджує значущість матеріальних чинників, однак без їх визначальної ролі.

Внутрішньо орієнтовані мотиви – загальна активність, творча активність, соціальна корисність і мотивація спілкування – характеризуються переважанням середнього та високого рівнів вираженості. Отримані результати свідчать про достатній рівень активності, ініціативності, креативності та соціальної спрямованості студентів-психологів. Особливо значущими для майбутніх фахівців виявилися мотиви творчої самореалізації та соціальної корисності, що відповідає гуманістичному змісту професії психолога та її орієнтації на допомогу іншим людям. Водночас мотивація спілкування підтверджує важливість міжособистісної взаємодії у процесі професійного становлення студентів.

Загалом отримані результати дають змогу охарактеризувати мотиваційну структуру студентів-психологів як відносно збалансовану, з переважанням внутрішньо орієнтованих мотивів над зовнішніми. Це свідчить про достатній рівень професійної спрямованості, внутрішньої залученості в навчальну діяльність та орієнтації студентів на професійний і особистісний саморозвиток.

Розглянемо результати емпіричного дослідження мотивації до навчання та професійної діяльності, отримані за методикою діагностики мотивації професійної діяльності К. Замфір у модифікації А. Реана (рис. 2.4).

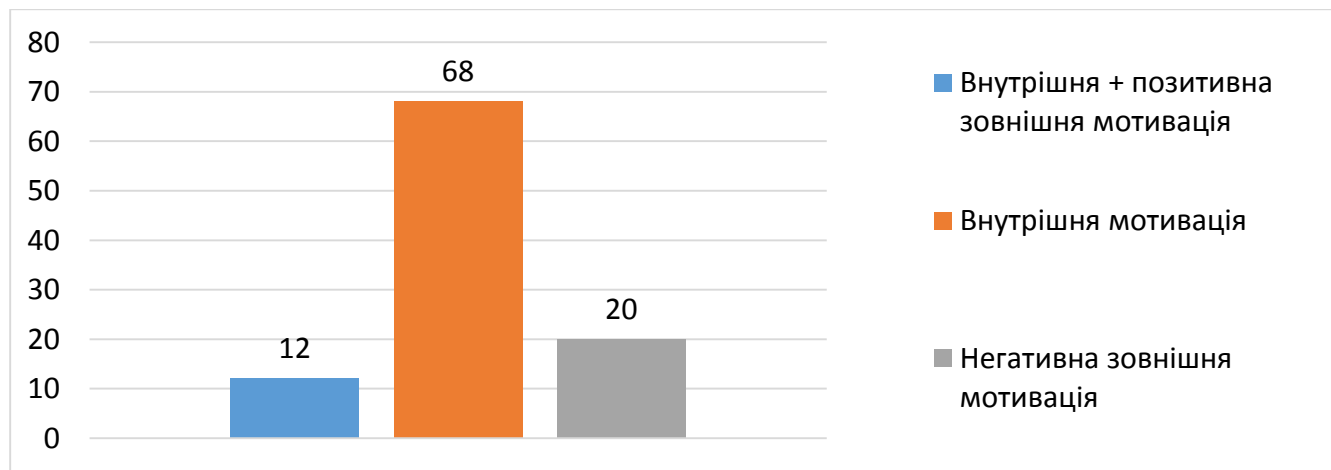

Рис. 2.4 Результати діагностики мотивації професійної діяльності студентів, %

Опрацювання отриманих емпіричних даних засвідчило, що для більшості студентів-психологів характерним є домінування внутрішньої професійної мотивації, яка визначає їх активність у навчально-професійній сфері. Зокрема,

мотиваційний комплекс із переважанням внутрішньої мотивації ($BM > ЗПМ > ЗНМ$) було зафіксовано у 68% респондентів, що свідчить про виражений інтерес до змісту професійної діяльності, орієнтацію на процес опанування знань і прагнення до самостійного розв'язання професійно значущих завдань.

Поєднання внутрішньої та зовнішньої позитивної мотивації ($BM = ЗПМ > ЗНМ$) виявлено у 12% студентів-психологів, що дає підстави характеризувати їх як таких, хто поєднує внутрішню зацікавленість у професії з орієнтацією на соціальне визнання та позитивне оцінювання результатів діяльності. Водночас у 20% випадків встановлено наявність неоптимального мотиваційного комплексу з домінуванням зовнішньої негативної мотивації ($ЗНМ > ЗПМ > BM$), який відображає залежність навчальної активності від зовнішнього контролю, страху помилки чи уникнення негативних наслідків.

Отримані результати свідчать про те, що переважна частина досліджуваних характеризується достатньо високим рівнем внутрішньої мотивації до навчання та професійного становлення. Для таких студентів навчальна діяльність має особистісну цінність і пов'язана з прагненням до професійного саморозвитку, самореалізації та оволодіння майбутньою професією. Зовнішні стимули при цьому виконують переважно допоміжну функцію. Водночас наявність групи студентів із переважанням зовнішньої негативної мотивації вказує на потребу у посиленні внутрішніх спонукальних механізмів, розвитку професійного інтересу та підтримці позитивного ставлення до навчально-професійної діяльності.

Застосування методики діагностики мотивації навчання у ЗВО дало змогу дослідити особливості навчальної мотивації студентів-психологів та визначити специфіку прояву трьох основних мотивів: здобуття знань, оволодіння професією та отримання диплома (рис. 2.5).

Як свідчать узагальнені результати дослідження, інтегральний показник навчальної мотивації студентів-психологів відповідає переважно середньому рівню її сформованості. Деталізація даних показала, що високий рівень навчальної мотивації виявлено у 32% респондентів, середній – у 56%, тоді як 12% студентів характеризуються низьким рівнем її прояву. Такий розподіл свідчить

про переважання помірно сформованої навчальної мотивації з індивідуальними відмінностями у її вираженості.

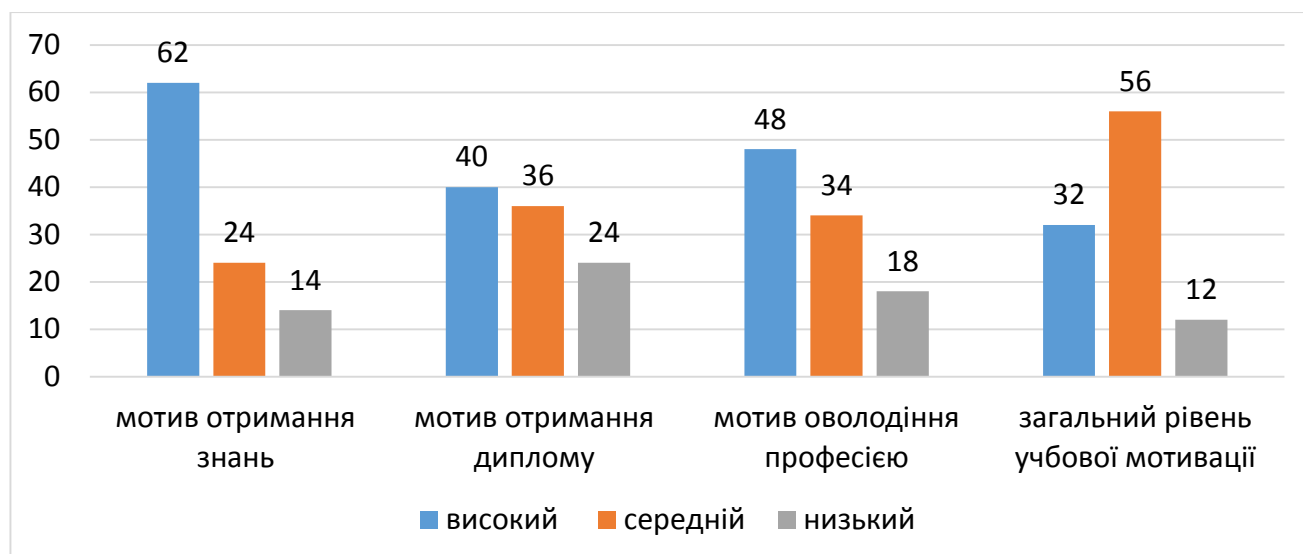

Рис. 2.5 Результати діагностики мотивації навчання студентів у ЗВО, %

Аналіз окремих компонентів навчальної мотивації дає змогу розкрити специфіку навчально-професійної спрямованості студентів-психологів. Зокрема, мотив отримання ними знань характеризується достатньо високим рівнем сформованості: 62% опитаних демонструють високий рівень, 24% – середній, а 14% – низький. Це свідчить про достатньо виражену орієнтацію більшості студентів на пізнавальну діяльність, інтерес до навчального матеріалу та інтелектуальний розвиток. Водночас результати засвідчують, що поряд із пізнавальними та професійними мотивами помітну роль у структурі навчальної мотивації відіграє й орієнтація на формальний результат навчання – отримання диплома.

Мотив оволодіння професією також має достатньо виражене значення у структурі мотивації: високий рівень зафіксовано у 48% студентів, середній – у 34%, тоді як 18% характеризуються низьким рівнем його сформованості. Отримані результати відображають наявність орієнтації на професійне становлення у значної частини здобувачів вищої освіти, проте свідчать і про існування групи студентів, для яких професійна перспектива ще не набула статусу провідного мотиваційного чинника.

Показники мотиву отримання диплому демонструють іншу тенденцію: високий рівень цього мотиву виявлено у 40% студентів-психологів, середній – у 36%, а низький – у 24% респондентів. Такий розподіл засвідчує відносно значущу роль формального результату навчання як стимулу освітньої діяльності, що може бути пов'язано з орієнтацією на соціальні очікування, вимоги ринку праці або прагнення досягти певного статусу через отримання диплома.

Загалом цікаво, що структура навчальної мотивації студентів-психологів характеризується поєднанням когнітивних, професійних і прагматичних орієнтацій. Водночас результати засвідчують, що поряд із пізнавальними та професійними мотивами помітну роль у структурі навчальної мотивації відіграє й орієнтація на формальний результат навчання – отримання диплома. Це вказує на складний, багатовимірний характер мотиваційної сфери студентів, у межах якого поєднуються як внутрішні, так і зовнішні чинники, що визначають їхню навчальну активність.

Окремий аналіз відповідей на пункти №№ 8, 18, 19, 35, 40, 42 опитувальника, які безпосередньо відображають особливості мотиваційної сфери студентів, дав змогу виявити низку характерних тенденцій. Так, твердження № 8 «Я не бачу сенсу в більшості робіт, що ми виконуємо у ЗВО» підтримали 40% студентів, що може свідчити про часткове сприйняття навчального процесу як надмірно формалізованого та недостатньо практикоорієнтованого. Водночас 24% респондентів погодилися з твердженням № 18 «При можливості я вступив би до іншого ЗВО», що вказує на певний рівень незадоволеності окремими аспектами організації освітнього процесу.

Аналіз відповідей на твердження № 19 «Зазвичай я спочатку беруся за більш легкі задачі, а більш важкі залишаю на кінець» показав, що 52% студентів схильні уникати складних або ресурсозатратних завдань, що може свідчити про недостатню впевненість у власних можливостях або орієнтацію на уникнення труднощів. Твердження № 35 «Я був змушений вступити до ЗВО, щоб зайняти бажане місце в суспільстві, уникнути служби в армії» підтримали 18% опитаних,

що відображає вплив окремих зовнішніх соціальних чинників на вибір освітньої траєкторії.

Особливо показовими є відповіді на твердження № 40 і № 42. Так, 62% студентів зазначили, що їм складно мотивувати себе до вивчення дисциплін, які безпосередньо не пов'язані з майбутньою професією, що свідчить про прагматизацію навчальної діяльності та орієнтацію переважно на професійно значущі компоненти підготовки. Крім того, 64% респондентів погодилися з твердженням «Найкраще я виконую завдання, коли мене періодично стимулюють, підганяють», що вказує на часткове збереження залежності від зовнішніх мотиваційних чинників навіть за умов достатньо вираженої внутрішньої мотивації.

З метою подальшого емпіричного аналізу особливостей мотиваційної сфери студентів-психологів, зокрема співвідношення мотивації досягнення успіху та уникнення невдач, було використано методику діагностики мотивації успіху та уникнення невдач (рис. 2.6).

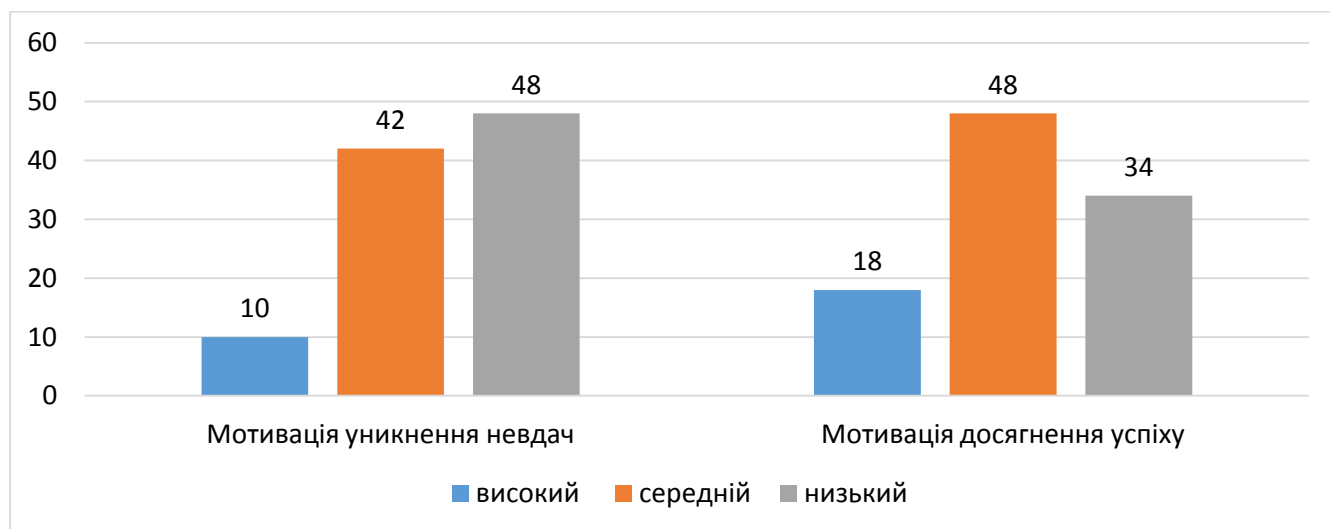

Рис. 2.6 Результати діагностики у студентів мотивації успіху та уникнення невдач, %

Обробка отриманих результатів засвідчила, що серед опитаних студентів-психологів переважає середній рівень мотивації досягнення успіху: його виявлено у 48% респондентів. Це свідчить про достатньо виражену орієнтацію на досягнення поставлених цілей, готовність долати труднощі та включатися в

активну навчально-професійну діяльність. Високий рівень мотивації успіху зафіксовано у 18% студентів, що характеризує їх як ініціативних, цілеспрямованих та орієнтованих на самостійну реалізацію освітніх і професійних завдань. Водночас низький рівень мотивації успіху виявлено у 34% опитаних, що може свідчити про недостатню впевненість у власних можливостях, знижену віру у досягнення результату або недостатню професійну визначеність.

Щодо мотивації уникнення невдач, встановлено, що найбільша частка студентів (48%) характеризується її низьким рівнем, що свідчить про відносну відсутність страху помилки, готовність діяти в умовах невизначеності та брати відповідальність за результати власної діяльності. Середній рівень мотивації уникнення невдач зафіксовано у 42% респондентів, що відображає помірну обережність і певний рівень тривожності у ситуаціях оцінювання або досягнення. Високий рівень цієї мотивації виявлено лише у 10% студентів, що може характеризувати схильність до уникнення ризику, складних завдань і ситуацій можливої невдачі.

Порівняльний аналіз отриманих показників дає змогу констатувати переважання мотивації успіху над мотивацією уникнення невдач у структурі мотиваційної сфери студентів-психологів. Загалом більшість респондентів демонструє орієнтацію на досягнення результату, достатній рівень цілеспрямованості та готовність до активної навчально-професійної діяльності. Водночас наявність частини студентів із підвищеним рівнем мотивації уникнення невдач свідчить про потребу у психологічній підтримці, спрямованій на розвиток впевненості у власних можливостях, посилення внутрішньої мотивації та зниження тривожності у ситуаціях навчально-професійної взаємодії.

Для встановлення взаємозв'язків між показниками авторської анкети та результатами психодіагностичних методик було застосовано метод рангової кореляції Спірмена (r_s). Використання саме цього статистичного критерію зумовлене особливостями отриманих емпіричних даних: невеликим обсягом вибірки ($n=50$), наявністю порядкових шкал оцінювання та відсутністю необхідності дотримання нормального розподілу показників. Кореляційний аналіз

дав змогу визначити силу та напрям взаємозв'язків між окремими соціально-психологічними особливостями мотивації навчання студентів-психологів і показниками їх професійної та навчальної мотивації.

Результати кореляційного аналізу свідчать про наявність низки статистично значущих взаємозв'язків між показниками авторської анкети та шкалами використаних психодіагностичних методик (табл. 2.2). Для зручності представлення та інтерпретації результатів твердження авторської анкети подано у скороченому вигляді.

Таблиця 2.2

Кореляційні зв'язки між показниками авторської анкети та мотиваційними шкалами студентів-психологів (n=50)

Показники авторської анкети	Внутрішня мотивація	Зовнішня негативна мотивація	Соціальна корисність	Комфорт і безпека	Мотив отримання знань	Мотив оволодіння професією	Мотив отримання диплома	Мотивація досягнення успіху	Мотивація уникнення невдачі
Вплив особистих труднощів на вибір фаху	0,27	-0,11	0,38*	-0,19	0,31*	0,35*	-0,08	0,24	-0,21
Особистісний розвиток і розуміння себе	0,48**	-0,26	0,22	-0,24	0,51**	0,44**	-0,14	0,39**	-0,29*
Покликання працювати з труднощами інших	0,54**	-0,31*	0,49**	-0,22	0,41**	0,58**	-0,19	0,36*	-0,34*
Приклад викладачів/психологів надихає	0,26	0,08	0,15	0,11	0,24	0,33*	0,22	0,25	0,04
Вплив наслідків війни на вибір фаху	0,36*	-0,15	0,56**	-0,08	0,38*	0,42**	-0,11	0,27	-0,25
Навчання у ЗВО як відчуття стабільності	-0,18	0,41**	-0,14	0,46**	-0,09	-0,05	0,39**	-0,12	0,44**
Популярність психології у медіа/блоггах	0,12	0,19	-0,04	0,21	0,15	0,22	0,31*	0,18	0,14
Практичні заняття підвищують інтерес	0,61**	-0,34*	0,42**	-0,18	0,54**	0,67**	-0,02	0,46**	-0,39**

Примітка: * – зв'язок значущий на рівні $p \leq 0,05$; ** – зв'язок значущий на рівні $p \leq 0,01$

Показники анкети, що стосуються внутрішніх спонукань студентів – «Особистісний розвиток і розуміння себе» та «Покликання працювати з труднощами інших» – виявили потужну систему зв'язків із шкалами методик.

Прагнення до самопізнання через навчання демонструє значущі позитивні кореляції (на рівні $p \leq 0,01$) з внутрішньою мотивацією, орієнтацією на отримання знань та мотивом оволодіння професією. Крім того, воно пов'язане з прагненням до успіху ($r_s = 0,39$) і зворотно залежить від уникнення невдачі ($r_s = -0,29$).

Ще більш цілісну картину дає усвідомлення професійного покликання. Воно утворює щільне ядро з внутрішніми навчальними мотивами, де найсильніший зв'язок зафіксовано з мотивом оволодіння професією ($r_s = 0,58$; $p \leq 0,01$), а також із прагненням бути соціально корисним (за методикою В. Мільмана) та орієнтацією на успіх. Важливо, що розвинуте відчуття покликання надійно блокує регресивні чинники: для таких студентів характерні значущі негативні кореляції із зовнішньою негативною мотивацією та мотивацією уникнення невдачі.

Сучасний соціокультурний контекст в Україні вкрай неоднорідно впливає на мотиваційну сферу майбутніх психологів, що математично виявляють два протилежні за змістом блоки кореляцій. З одного боку, показник «Вплив наслідків війни на вибір фаху» демонструє стійкі позитивні зв'язки з усім спектром внутрішньо орієнтованих шкал. Провідним тут є потужний зв'язок із мотивацією соціальної корисності за В. Мільманом ($r_s = 0,56$; $p \leq 0,01$). Також зафіксовано значущі кореляції з внутрішньою мотивацією, прагненням до знань та опануванням майбутньої професії. Це означає, що масштабні кризи в суспільстві діють як фактор прискореного професійного дозрівання: вибір професії набуває характеру гуманістичної місії, спрямованої на допомогу іншим. З іншого боку, твердження «Навчання у ЗВО як відчуття стабільності» утворює дзеркально протилежний, регресивний комплекс. Усі його значущі зв'язки зафіксовані на високому рівні статистичної достовірності ($p \leq 0,01$) і є виключно зовнішніми чи захисними: з потребою в комфорті та безпеці ($r_s = 0,46$); з мотивацією уникнення невдачі ($r_s = 0,44$); із зовнішньою негативною мотивацією ($r_s = 0,41$); з прагматичним мотивом отримання диплома ($r_s = 0,39$). Це може свідчити про те, що для частини студентів навчання в умовах війни виконує не лише освітню, а й

психологічно стабілізувальну функцію, пов'язану з потребою у передбачуваності, безпеці та збереженні життєвої структурованості.

Показники, що відображають дію зовнішнього середовища – «Приклад викладачів/психологів» та «Популярність психології у медіа/блогів» – виявилися найменш інтегрованими в загальну мотиваційну систему та мають лише по одному слабкому зв'язку (на рівні значущості $p \leq 0,05$). Вплив авторитету викладачів чи практиків позитивно пов'язаний виключно з мотивом оволодіння професією ($r_s = 0,33$), виконуючи роль рольової моделі для наслідування. Натомість популярність психологічного контенту в соцмережах і медіапросторі корелює лише з прагненням отримати диплом ($r_s = 0,31$). Отримані результати свідчать, що вплив медіаконтенту має радше ситуативний і поверхневий характер та меншою мірою пов'язаний із формуванням стійкої внутрішньої професійної мотивації.

Найбільш виражену систему кореляційних зв'язків продемонстрував показник «Практичні заняття підвищують інтерес». Майже всі його позитивні кореляції значущі на рівні $p \leq 0,01$: з мотивом оволодіння професією ($r_s = 0,67$); з внутрішньою мотивацією ($r_s = 0,61$); з мотивом отримання знань ($r_s = 0,54$); з мотивацією досягнення успіху ($r_s = 0,46$); з мотивацією соціальної корисності ($r_s = 0,42$). Водночас залученість до практичних завдань виступає природним «антидепресантом» в освітньому процесі, виявляючи зворотну залежність з мотивом уникнення невдач (можливо, страхом академічних помилок) ($r_s = -0,39$; $p \leq 0,01$) та зовнішньою негативною мотивацією ($r_s = -0,34$; $p \leq 0,05$).

З погляду психолого-педагогічної практики цей результат є центральним. Він беззаперечно доводить, що активні, прикладні форми роботи (тренінги, кейс-методи, супервізія) є головним чинником оптимізації всієї мотиваційної сфери студентів. Отримані результати дають підстави розглядати практичну підготовку як важливий ресурс підтримки внутрішньої професійної мотивації.

Таким чином, результати емпіричного дослідження засвідчили, що мотиваційна сфера студентів-психологів характеризується переважанням внутрішньо орієнтованих мотивів, пов'язаних із особистісним розвитком,

професійним самовизначенням, соціальною корисністю майбутньої діяльності та прагненням до професійної самореалізації. Провідне значення у структурі мотивації мають мотиви допомоги іншим людям, інтерес до психології, прагнення до самопізнання та професійного становлення.

Результати психодіагностичних методик підтвердили достатньо високий рівень внутрішньої мотивації, орієнтацію більшості студентів на здобуття знань і оволодіння професією, а також переважання мотивації досягнення успіху над мотивацією уникнення невдач. Водночас встановлено, що поряд із внутрішніми мотивами певний вплив на навчальну активність студентів мають зовнішні чинники, зокрема потреба у стабільності, зовнішньому стимулюванні та орієнтація на формальний результат навчання.

Кореляційний аналіз дав змогу встановити, що найбільш значущими чинниками розвитку мотивації навчання студентів-психологів виступають професійне покликання, особистісна залученість у майбутню професію, соціальна значущість психологічної допомоги та практична спрямованість освітнього процесу. Отримані результати підтверджують важливу роль внутрішньої професійної мотивації у процесі навчально-професійного становлення майбутніх психологів.

2.3 Програма та прикладні рекомендації, спрямовані на розвиток мотивації навчання студентів-психологів

В умовах динамічних змін у системі вищої освіти та зростання суспільного запиту на фахівців психологічного профілю особливої ваги набуває проблема цілеспрямованого формування професійної мотивації здобувачів освіти. Саме внутрішньо зумовлена мотивація визначає глибину задіяння студентів у процес професійної підготовки, їх здатність до саморозвитку, рефлексії та готовність до здійснення практичної психологічної діяльності. Водночас освітня практика засвідчує наявність певних труднощів у підтриманні мотиваційної стійкості

майбутніх психологів протягом навчання, що проявляється у поступовому зниженні інтересу до окремих дисциплін, формалізації виконання навчальних завдань та недостатньо сформованому довгостроковому професійному баченні. Вказане актуалізує необхідність розроблення обґрунтованої програми розвитку професійної мотивації, яка б враховувала як індивідуально-психологічні риси майбутніх психологів, так і умови функціонування освітнього середовища.

Як свідчать результати аналізу наукових праць Л. Мороз [21], В. Федорчук [39], конструювання такої розвивальної програми потребує комплексного підходу, що передбачає вивчення структури мотиваційної сфери студентів, визначення дієвих психолого-педагогічних засобів впливу та їх інтеграцію у практику освітнього процесу. У цьому контексті обґрунтування програми розвитку професійної мотивації студентів-психологів постає не тільки як теоретичне завдання, а як важливий прикладний ресурс підвищення якості професійної підготовки та формування суб'єктно активної, внутрішньо вмотивованої особистості майбутнього фахівця.

Метою програми є системне формування та послідовний розвиток у майбутніх психологів внутрішньої професійної мотивації, зорієнтованої на продуктивне оволодіння знаннями, уміннями й компетентностями, а також на забезпечення особистісної самореалізації здобувачів, становлення професійної самосвідомості та готовності до здійснення психологічної, педагогічної і науково-дослідницької діяльності. Реалізація програми передбачає створення належних умов для усвідомлення цінності професії психолога, гармонізації особистісних і професійних орієнтацій та стимулювання активної, самостійної й відповідальної участі у навчальному процесі в закладі вищої освіти.

До основних завдань програми розвитку професійної мотивації майбутніх психологів належать:

1. Формування у майбутніх психологів усвідомленого ставлення до соціальної та професійної значущості майбутньої діяльності.
2. Розвиток стійкого інтересу майбутніх психологів до дослідницької та практичної діяльності через використання активних форм навчання.

3. Опанування майбутніми психологами навичок планування власної навчальної діяльності та рефлексивної оцінки індивідуального прогресу.

4. Узгодження особистісних і професійних цінностей майбутніх психологів як основи їх стабільної та стійкої мотивації.

5. Активізація міжособистісної взаємодії зі студентським колективом і викладачами як чинника підвищення навчальної активності.

6. Використання інтерактивних і практико-орієнтованих методів з метою посилення емоційного залучення майбутніх психологів в процес розвитку власної навчально-професійної мотивації.

7. Розвиток у майбутніх психологів здатності до самостійного прийняття рішень і відповідальності за результати навчальної діяльності.

8. Запровадження системи конструктивного зворотного зв'язку та об'єктивного оцінювання досягнень студентів.

9. Формування у майбутніх психологів внутрішньої потреби у безперервному професійному самовдосконаленні.

10. Сприяння усвідомленню ролі майбутнього психолога у соціальному просторі та професійній спільноті.

Реалізацію програми доцільно здійснювати у форматі соціально-психологічного тренінгу, що забезпечує активне включення студентів у процес власного розвитку та професійного становлення. Тренінгова форма роботи передбачає поєднання інтерактивних занять, практичних вправ і рефлексивних технік, спрямованих на актуалізацію внутрішніх мотиваційних ресурсів майбутніх психологів, формування професійно значущих цінностей і розвиток ключових компетентностей. Додаткове використання ігрових, дискусійних та проєктних методів сприяє підвищенню усвідомленості навчальної діяльності, розвитку навичок саморегуляції та самоорганізації, а також оптимізації взаємодії у системі «студент – студент» і «студент – викладач».

Зазначений підхід забезпечує інтеграцію особистісного і професійного розвитку майбутніх психологів, активізує їхню мотиваційну сферу та сприяє формуванню стійкої зацікавленості у навчанні, що виступає підґрунтям

подальшої професійної самореалізації. Змістове наповнення та структурні компоненти програми розвитку професійної мотивації студентів-психологів систематизовано у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Програма розвитку мотивації до навчання у майбутніх психологів

Тема заняття	Мета заняття	Форми роботи (вправи та ігри)
Заняття 1. «Мої мотиви навчання»	Спрямоване на усвідомлення студентами власної мотиваційної сфери, виявлення провідних внутрішніх і зовнішніх мотивів навчальної діяльності, аналіз їх впливу на успішність і активність у навчанні; передбачає формування відповідального ставлення до власної освіти, розвиток здатності до самоспостереження та актуалізацію особистісної значущості навчання як умови професійного становлення	Тренінгові ігри та вправи: «Мої внутрішні стимули» – виявлення особистих спонукань до навчання; «Мотиваційна карта» – структуризація мотивів у вигляді візуальної схеми; «Аналіз минулих досягнень» – рефлексія успішного досвіду; «Особистісний план розвитку» – окреслення індивідуальних освітніх перспектив
Заняття 2. «Цінності та професійні орієнтири»	Орієнтоване на виявлення та усвідомлення індивідуальної системи цінностей, її співвіднесення з вимогами майбутньої професії психолога, інтеграцію особистісних і професійних орієнтирів у навчальну діяльність; сприяє формуванню ціннісно-смыслового підґрунтя мотивації та розвитку здатності до свідомого професійного вибору	Тренінгові ігри та вправи: «Ціннісні пріоритети» – визначення значущих життєвих орієнтирів; «Розстановка цінностей» – ієрархізація особистісних і професійних цінностей; «Візуалізація професійного ідеалу» – створення образу бажаного фахівця; «Діалог цінностей» – обговорення внутрішніх суперечностей і узгодження цінностей
Заняття 3. «Цілеспрямованість і планування»	Спрямоване на формування у студентів умінь чітко визначати навчальні та професійні цілі, прогнозувати результати діяльності та розробляти поетапні плани їх досягнення; передбачає розвиток навичок стратегічного мислення, саморегуляції та персональної відповідальності за власну освітню траєкторію	Тренінгові ігри та вправи: «Матриця цілей» – формулювання та конкретизація цілей; «Планування тижня» – розподіл навчальних завдань у часі; «Ланцюжок дій» – визначення послідовності кроків до мети; «Мета-проект» – створення комплексного плану досягнення цілі
Заняття 4. «Самомотивація та внутрішня активність»	Орієнтоване на розвиток здатності до самостійного підтримання навчальної активності, формування внутрішніх джерел мотивації та опанування способів саморегуляції; передбачає усвідомлення механізмів впливу емоційно-вольової сфери на діяльність та розвиток навичок внутрішнього самоконтролю	Тренінгові ігри та вправи: «Мій внутрішній мотив» – усвідомлення внутрішніх джерел активності; «Щоденник мотивації» – фіксація змін у мотивації; «Стратегія саморегуляції» – опрацювання способів підтримки активності; «Внутрішній наставник» – формування внутрішнього підтримувального діалогу
Заняття 5. «Групова підтримка та	Спрямоване на усвідомлення ролі соціального середовища у формуванні	Тренінгові ігри та вправи: «Мережа підтримки» – усвідомлення

взаємодія»	мотивації до навчання, розвиток навичок ефективної комунікації та співпраці, а також формування позитивного психологічного клімату в академічній групі; передбачає активізацію взаємної підтримки та взаємної відповідальності у навчанні	соціальних ресурсів; «Груповий ланцюжок» – кооперація у виконанні завдань; «Позитивний круг» – обмін підтримкою та зворотним зв'язком; «Спільне вирішення завдань» – розвиток навичок командної роботи
Заняття 6. «Роль тьютора у розвитку мотивації»	Орієнтоване на усвідомлення значущості наставництва у процесі професійного становлення, розкриття функцій тьютора як фасилітатора навчальної діяльності та розвитку особистісного потенціалу студента; передбачає формування навичок конструктивної взаємодії з наставником та здатності приймати і використовувати зворотний зв'язок	Тренінгові ігри та вправи: «Мій наставник» – аналіз значущих фігур підтримки; «Зворотній зв'язок» – відпрацювання навичок конструктивної оцінки; «Моделювання наставницьких ситуацій» – відтворення типових взаємодій; «Рольова взаємодія» – проживання ролей наставника і студента
Заняття 7. «Професійна самосвідомість і самоактуалізація»	Спрямоване на розвиток уявлень про себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності, формування адекватної професійної самооцінки та готовності до самореалізації; передбачає усвідомлення власних ресурсів, потреб і можливостей, а також побудову індивідуальної траєкторії власного професійного розвитку	Тренінгові ігри та вправи: «Аналіз потреб і мотивів» – виявлення внутрішніх ресурсів; «Професійний портрет» – опис якостей майбутнього фахівця; «Рефлексивне письмо» – усвідомлення власного досвіду; «План саморозвитку» – визначення шляхів професійного зростання
Заняття 8. «Прояви мотивації у професійних ситуаціях»	Орієнтоване на перенесення мотиваційних установок у практичну площину, розвиток здатності приймати рішення у професійно значущих ситуаціях та усвідомлювати наслідки власних дій; сприяє формуванню відповідальності, професійного мислення та гнучкості поведінки	Тренінгові ігри та вправи: «Сценарії професійних ситуацій» – аналіз типових випадків; «Мої дії – мої наслідки» – усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків; «Аналіз мотиваційних рішень» – оцінка поведінкових стратегій; «Рольові ігри» – відпрацювання поведінки у змодельованих ситуаціях
Заняття 9. «Психологічна стійкість у навчанні»	Спрямоване на розвиток психологічної стійкості, здатності зберігати мотивацію в умовах стресу, перевантаження та невдач; передбачає формування у студентів навичок емоційної саморегуляції, стресостійкості та використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів для підтримання ефективності власної навчальної діяльності	Тренінгові ігри та вправи: «Моя зона стресу» – визначення стресогенних факторів; «Стрес-менеджмент» – опанування способів подолання напруження; «Ресурсна карта» – виявлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів; «Сценарії стійкості» – моделювання поведінки у складних умовах; «Мій внутрішній наставник» – підтримка себе у кризових ситуаціях
Заняття 10. «Індивідуальна мотивація навчання»	Орієнтоване на узагальнення та систематизацію студентами індивідуального мотиваційного досвіду, усвідомлення власних стимулів, потреб і стратегій навчальної діяльності; передбачає формування індивідуального стилю навчання, здатності до саморозвитку та довготривалої підтримки навчальної мотивації	Тренінгові ігри та вправи: «Мій внутрішній мотив» – повторне осмислення мотивації; «Мотиваційні карти» – візуалізація мотиваційної структури; «Аналіз навчальних досягнень» – оцінка результатів; «Особистісна стратегія» – формування індивідуального підходу до навчання; «Щоденник мотивації» – відстеження динаміки мотивації

Охарактеризуємо зміст занять програми, спрямованої на розвиток професійної мотивації студентів-психологів.

Заняття 1. «Мої мотиви навчання».

Мета: усвідомлення студентами власних мотивів навчальної діяльності та розуміння їхнього впливу на академічну активність.

Заняття розпочинається з короткої дискусії, у межах якої студенти визначають, що саме виступає для них головним внутрішнім стимулом до навчання. Далі використовується вправа «Мотиваційна карта», під час якої кожен учасник на аркуші паперу фіксує свої провідні мотиви, визначає їхню ієрархію та позначає взаємозв'язки між ними. Після цього студенти працюють у парах, обмінюються створеними картами та аналізують подібності й відмінності у власних мотиваційних структурах, що активізує рефлексію та самопізнання. Наступною є гра «Дерево мотивації», яка передбачає графічне зображення особистих мотивів: коріння символізує потреби, стовбур – внутрішні стимули, а гілки – конкретні навчальні та професійні цілі. У межах вправи «Мої навчальні досягнення» студенти описують пережиті успіхи й труднощі, а також визначають, які саме мотиви допомагали їм долати перешкоди. Завершується заняття підсумковим обговоренням, у ході якого кожен студент формулює три ключові мотиви, що найбільше впливають на його навчальну активність.

Важливо, що кожна із запропонованих вправ поєднує індивідуальну рефлексію з груповою взаємодією, завдяки чому посилюється усвідомлення особистих цілей. Ігрові методи орієнтовані на розвиток самоспостереження та аналізу власних мотиваційних механізмів. Упродовж заняття студенти обговорюють, яким чином зовнішні та внутрішні чинники позначаються на їхній активності у навчанні. Застосовуються елементи візуалізації, що допомагають структурувати думки, цілі та стимули. Заняття акцентує увагу на взаємозв'язку між мотивацією і результативністю навчальної діяльності. Вправи сприяють формуванню вмінь усвідомлено визначати пріоритети та добирати цілі. Крім того,

студенти аналізують, як зміни у мотиваційній сфері можуть впливати на самопочуття, навчальну працездатність і досягнуті результати.

Заняття 2. «Цінності та професійні орієнтири».

Мета: формування усвідомленого ставлення до майбутньої професійної діяльності та інтеграція особистісних і професійних цінностей.

Заняття починається з обговорення найбільш значущих для студента цінностей та їхньої ролі у професійній самореалізації. Застосовується гра «Ціннісна піраміда», у межах якої студенти розташовують власні цінності за рівнем важливості та аргументують цей вибір перед групою. Далі проводиться вправа «Моє професійне “Я”», яка передбачає створення короткого опису себе як майбутнього психолога з акцентом на професійних орієнтирах і ціннісних засадах. У грі «Ситуаційні дилеми» моделюються професійні конфлікти, в яких студенти мають ухвалити рішення, спираючись на власні цінності, а потім проаналізувати, як ці рішення впливають на навчальну мотивацію. Також використовується техніка «Ціннісне коло», що дає змогу зіставити особисті цінності з професійними нормами та пріоритетами.

Упродовж заняття студенти аналізують, як невідповідність між особистими цінностями та професійними завданнями може послаблювати мотивацію до навчання. Вправи спрямовані на розвиток критичного мислення та рефлексивного ставлення до власної професійної ідентичності. Дискусія охоплює приклади з практики психологів, у яких ціннісні орієнтири безпосередньо впливали на ефективність професійної діяльності. Заняття сприяє усвідомленню важливості ціннісного компонента як основи стійкої мотивації до навчання. Використовуються методи самоспостереження, групової взаємодії та рольового моделювання. Студенти визначають власні професійні орієнтири, аналізують потенційні ціннісні конфлікти та вчаться аргументовано відстоювати обрані пріоритети, шукаючи можливі компроміси. Після виконання вправ рефлексія посилює усвідомлення особистісної значущості навчальної діяльності. Усі запропоновані ігри сприяють інтеграції особистих і професійних цінностей у

зміст освітнього процесу. Завершується заняття формулюванням індивідуальних стратегій розвитку професійних орієнтирів.

Заняття 3. «Цілеспрямованість і планування».

Мета: розвиток здатності формулювати навчальні цілі та ефективно планувати їх досягнення.

На початку заняття обговорюється значення цілеспрямованості для досягнення академічного і професійного успіху. У вправі «Моя академічна ціль» студенти визначають короткострокові та довгострокові цілі, розподіляючи їх за ступенем пріоритетності. Наступна гра «План дій» передбачає складання покрокового плану досягнення визначеної мети з урахуванням ресурсів, можливих труднощів і перешкод. У межах вправи «Модель перешкод» студенти виявляють фактори, що можуть знижувати мотивацію, та розробляють шляхи їх подолання. Також використовується техніка «Часовий менеджмент», де учасники планують свої щотижневі навчальні завдання та оцінюють ефективність їх виконання. Гра «Вибір альтернатив» стимулює аналіз різних шляхів досягнення мети та добір найбільш результативного з них.

Під час заняття студенти обговорюють, як система пріоритетів і рівень мотивації впливають на успішність навчальної діяльності. Використовуються методи самоспостереження та взаємного зворотного зв'язку, що дає змогу краще усвідомити індивідуальні навчальні стратегії. Учасники формують навички адаптації планів до змін обставин і власних внутрішніх ресурсів. Заняття сприяє розвитку відповідальності за результати діяльності. Вправи поєднують індивідуальні та групові форми роботи, стимулюючи мотиваційну активність. Особлива увага приділяється розумінню зв'язку між поставленими цілями, конкретними діями та одержаними результатами. Студенти звертаються до практичних прикладів, що допомагає знайти ефективні підходи до навчального планування. Такі завдання формують уміння прогнозувати результати та оцінювати успішність виконання навчальних дій.

Заняття 4. «Самотивація та внутрішня активність».

Мета: розвиток внутрішніх стимулів навчання та активності у студентів-психологів.

Заняття відкривається дискусією про відмінності між зовнішніми і внутрішніми мотивами навчання та їхній вплив на успішність. Під час вправи «Внутрішній двигун» студенти визначають три основні джерела власної внутрішньої мотивації. Далі проводиться гра «Мотиваційні сценарії», яка передбачає розігрування ситуацій, де зовнішні стимули відсутні, а учасникам необхідно знайти способи підтримувати власну активність. Вправа «Мій ресурс» допомагає студентам-психологам окреслити особисті внутрішні резерви для подолання труднощів у навчанні. У грі «Мотиваційний компас» учасники аналізують власні цілі та пріоритети, визначаючи, що саме спонукає їх до досягнення результатів. Крім того, студенти виконують вправу «Щоденник успіху», у якій фіксують позитивні моменти й досягнення дня задля посилення внутрішньої активності. У процесі обговорення особливий акцент робиться на ролі самоспостереження у підтриманні навчальної мотивації.

Заняття спрямоване на формування здатності до саморегуляції та свідомого планування власної активності. Ігрові методи розвивають уміння усвідомлено обирати дії та здійснювати самоконтроль. Студенти аналізують, яким чином внутрішня мотивація впливає на креативність, ініціативність і стійкість у навчанні. Вправи поєднують індивідуальну та групову роботу, сприяючи зміцненню мотиваційної стійкості. Використовуються прийоми самоаналізу й взаємного зворотного зв'язку. Окремо підкреслюється значення особистої відповідальності за результати навчання. У центрі уваги перебуває розвиток автономності у прийнятті рішень. Студенти виробляють власні стратегії підтримання внутрішньої мотивації в умовах труднощів. Завершується заняття рефлексією щодо джерел власної активності та шляхів її збереження.

Заняття 5. «Групова підтримка та взаємодія».

Мета: формування здатності до взаємодії та використання підтримки навчальної групи як ресурсу професійної мотивації.

Заняття розпочинається з обговорення значення колективної підтримки для посилення навчальної мотивації. У грі «Ланцюг підтримки» кожен студент висловлює позитивний відгук іншому учасникові щодо його навчальних успіхів. Наступна вправа «Груповий мозковий штурм» стимулює спільне розв'язання навчальних завдань та аналіз результатів групової взаємодії. У вправі «Спільна мета» група формулює одну навчальну ціль і колективно визначає шляхи її досягнення. Гра «Рольова підтримка» моделює різні соціальні ролі в групі та їхній вплив на мотивацію студентів. Також проводиться вправа «Зворотний зв'язок», у якій учасники аналізують отриману підтримку та її результативність.

У ході заняття підкреслюється важливість довіри, відкритості та взаєморозуміння в колективі. Воно сприяє розвитку соціальних навичок комунікації та конструктивної взаємодії. Ігрові вправи орієнтовані на посилення відчуття належності до групи та формування взаємної відповідальності. Застосовуються методи групового аналізу й обговорення конфліктних ситуацій. Студенти вчаться враховувати різні позиції, узгоджувати дії та співпрацювати задля досягнення спільного успіху. Вправи сприяють розвитку емпатії та готовності підтримувати інших. Особлива увага приділяється усвідомленню того, як група впливає на індивідуальну мотивацію. Учасники формують практичні вміння підтримувати колег і поєднувати зусилля для досягнення результату. Завершується заняття обговоренням результатів групових вправ та виробленням рекомендацій щодо використання групової підтримки у навчанні.

Заняття 6. «Роль тьютора у розвитку мотивації».

Мета: усвідомлення значення наставництва та підтримки викладача у стимулюванні професійної мотивації.

Заняття починається з аналізу прикладів впливу тьютора на навчальну мотивацію студента. У вправі «Наставник і учень» студенти розігрують ситуації взаємодії з викладачем і обговорюють ефект підтримки. Наступна гра «Рольова естафета» передбачає поетапну передачу завдань і аналіз того, як підтримка проявляється на кожному етапі роботи. Вправа «Мої запитання до наставника» стимулює формулювання індивідуальних запитів студентів щодо розвитку

професійно важливих компетентностей. Гра «Модель підтримки» допомагає студентам створити ефективну схему взаємодії з наставником для посилення мотивації. Під час обговорення наголошується на значущості конструктивного зворотного зв'язку та стимулювання самостійності.

Упродовж заняття студенти аналізують власний досвід наставництва та його вплив на активність у навчанні. Вправи формують навички ефективного звернення по допомогу та її конструктивного використання. Ігрові форми роботи спрямовані на розвиток критичного мислення та самостійності у поєднанні з підтримкою з боку викладача. Студенти визначають, які форми наставництва є дієвими для їх особистого і професійного зростання. Заняття допомагає зрозуміти баланс між зовнішньою підтримкою та внутрішньою мотивацією. Використовуються методи аналізу конкретних навчальних ситуацій. Учасники вчаться застосовувати отримані поради під час виконання практичних завдань. Вправи посилюють усвідомлення ролі педагогічного супроводу та підтримки в освітньому процесі закладу вищої освіти.

Заняття 7. «Професійна самосвідомість і самоактуалізація».

Мета: розвиток у студентів усвідомлення себе як майбутніх психологів та стимулювання прагнення до професійного вдосконалення.

На початку заняття обговорюється поняття професійної самосвідомості та її роль у навчальній мотивації. Використовується вправа «Моє професійне Я», де студенти описують себе як майбутніх психологів, акцентуючи увагу на особистісних і професійних рисах. Наступна гра «Шлях до самоактуалізації» передбачає визначення кроків, необхідних для розвитку компетентностей і цінностей. Вправа «Мої досягнення і цілі» стимулює оцінювання власних успіхів та окреслення напрямів подальшого професійного вдосконалення. Гра «Мозаїка професійних ролей» допомагає усвідомити багатоманітність ролей психолога та їх вплив на мотивацію. У ході заняття аналізуються приклади професійної самореалізації досвідчених психологів. Далі студенти виконують вправу «Візуалізація професійного шляху», що сприяє інтеграції навчальних цілей із персональними цінностями і мотивами.

Тренінгові ігри орієнтовані на розвиток самоспостереження, самоаналізу та рефлексії. Студенти обговорюють, як професійна самосвідомість впливає на навчальну активність і прагнення до самовдосконалення. Вправи допомагають усвідомити зв'язок між особистісним зростанням та ефективністю навчання. Заняття розвиває мотивацію через формування чіткого образу власної професійної ідентичності. Використовуються методи групового обговорення й індивідуальної рефлексії. Акцент робиться на розвитку внутрішніх стимулів і прагнення до досягнень. Студенти формують навички постановки професійних цілей і визначення шляхів їх реалізації. Завершується заняття підбиттям підсумків і складанням особистого плану професійного розвитку.

Заняття 8. «Прояви мотивації у професійних ситуаціях».

Мета: усвідомлення впливу навчальної мотивації на практичну діяльність психолога.

Заняття починається з обговорення прикладів навчальних і професійних ситуацій, у яких мотивація безпосередньо визначає результат діяльності. У вправі «Сценарії професійної діяльності» студенти моделюють різні ситуації та оцінюють власні реакції. Наступна гра «Мотиваційні стратегії» стимулює вибір оптимальних дій у конкретних умовах з метою підвищення результативності. Вправа «Аналіз успішних кейсів» допомагає виявити чинники, що сприяють прояву навчальної активності у професійній практиці. Гра «Рольові моделі» передбачає спостереження та аналіз поведінки досвідчених психологів у реальних чи змодельованих ситуаціях. Студенти також виконують вправу «Мої професійні виклики», де оцінюють власні можливості щодо розв'язання складних завдань. У процесі обговорення акцентується зв'язок між внутрішньою мотивацією та зовнішніми вимогами професійної діяльності.

Заняття сприяє розвитку здатності прогнозувати наслідки власних дій. Ігрові методи орієнтовані на формування критичного мислення та вмінь приймати рішення. Студенти аналізують, які чинники підвищують стійкість мотивації у професійних умовах. Вправи допомагають відпрацьовувати навички самоконтролю і планування дій. Також використовуються методи рефлексії та

взаємного обговорення. Особлива увага приділяється адаптації мотивації до різних професійних ситуацій та підвищенню ефективності навчання. Студенти визначають власні сильні й слабкі сторони у прояві мотивації під час практичної діяльності. Вправи сприяють розвитку навичок самоспостереження та аналізу результатів власної поведінки. Підсумкове обговорення дає змогу виділити ефективні стратегії саморегуляції та підтримання активності студентів.

Заняття 9. «Психологічна стійкість у навчанні».

Мета: формування здатності підтримувати професійну мотивацію в умовах стресу та навчальних труднощів.

Заняття розпочинається з дискусії щодо впливу стресових чинників на навчальну мотивацію. Використовується вправа «Моя зона стресу», де студенти визначають фактори, що знижують їхню активність у навчанні. Наступна гра «Стрес-менеджмент» передбачає розроблення стратегій подолання складних ситуацій у навчальному процесі. Вправа «Ресурсна карта» стимулює виявлення внутрішніх і зовнішніх ресурсів для подолання труднощів. У грі «Сценарії стійкості» моделюються проблемні навчальні ситуації, у яких студенти тренують навички збереження активності та концентрації. Упродовж заняття обговорюється роль емоційної регуляції у підтриманні високого рівня мотивації. Студенти виконують вправу «Мій внутрішній наставник», яка допомагає сформувати внутрішній механізм контролю власної активності.

Ігри та вправи орієнтовані на розвиток самоконтролю, адаптивності та стійкості до невдач. Вони допомагають усвідомити вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на навчальний процес здобувачів вищої освіти. У ході заняття студенти виробляють індивідуальні стратегії подолання стресу. Заняття також сприяє розвитку здатності зберігати мотивацію за складних обставин, для чого використовуються методи самоспостереження, аналізу ситуацій і групового обговорення. Акцент робиться на поєднанні внутрішніх ресурсів і соціальної підтримки. Студенти оцінюють власну готовність до тривалих навчальних навантажень. Вправи підсилюють усвідомлену здатність до саморегуляції.

Завершується заняття колективною рефлексією та виробленням практичних рекомендацій щодо підтримання психологічної стійкості.

Заняття 10. «Індивідуальна мотивація навчання».

Мета: усвідомлення власних мотивів, стимулів і потреб у навчальному процесі для підвищення ефективності особистісного розвитку.

Заняття починається з обговорення значення усвідомлення власної мотивації та її впливу на навчальну успішність. Використовується вправа «Мій внутрішній мотив», у межах якої студенти визначають ключові чинники, що спонукають їх до навчання. Наступна гра «Мотиваційні карти» передбачає створення індивідуальної схеми пріоритетів і цілей у навчальній діяльності. Вправа «Аналіз навчальних досягнень» стимулює оцінювання попереднього досвіду та виявлення сильних і слабких сторін. У грі «Особистісна стратегія» студенти розробляють план підвищення мотивації через постановку конкретних цілей і завдань. Також виконується вправа «Щоденник мотивації», що дає змогу відстежувати рівень активності та внутрішні стимули протягом навчального тижня. Ігрові форми роботи орієнтовані на поєднання індивідуального та групового аналізу власної мотивації. Запропоновані вправи допомагають формувати здатність студентів до самоаналізу і саморегуляції.

Особливе значення має те, що заняття розвиває усвідомленість щодо впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на навчальний процес. Студенти аналізують, як їхні цінності та життєві орієнтації пов'язані з навчальною діяльністю. Використовуються методи рефлексії, обговорення та рольового моделювання. Акцент робиться на розвитку особистісної відповідальності за результати навчання. Студенти виробляють індивідуальні стратегії підтримання власної активності. Тренінгові вправи сприяють виявленню внутрішніх ресурсів студентів та пошуку способів їх ефективного використання. Заняття інтегрує когнітивні, емоційні та поведінкові аспекти мотивації. Завершується воно рефлексією та формулюванням особистих рекомендацій для підтримання високого рівня навчальної мотивації.

Крім того, важливим завданням нашої роботи було вироблення науково обґрунтованих і психологічно доцільних рекомендацій, спрямованих на активізацію мотиваційної сфери студентів-психологів та посилення їх професійної спрямованості.

1. Студентам-психологам важливо усвідомлювати особистісний смисл власної навчальної діяльності, оскільки це посилює внутрішню мотивацію та стійкість до труднощів. Коли навчання співвідноситься з індивідуальними цінностями та професійними цілями, воно сприймається не як зовнішній обов'язок, а як засіб самореалізації та професійного розвитку. Усвідомлення значущості навчання сприяє підвищенню самодисципліни, відповідальності й зниженню тривожності. Для підтримання цього процесу доцільним є ведення щоденника саморефлексії та фіксація власних досягнень і труднощів.

2. Розвиток мотивації до навчання потребує постановки чітких, конкретних і реалістичних цілей. Цілепокладання допомагає студентам ефективніше планувати діяльність, розподіляти ресурси та підтримувати відчуття керованості власним освітнім шляхом. Досягнення навіть невеликих проміжних результатів формує позитивний зворотний зв'язок, підсилює віру у власну ефективність і сприяє стабільному академічному прогресу.

3. Майбутнім психологам доцільно цілеспрямовано розвивати внутрішню мотивацію, орієнтуючись на самоактуалізацію та професійне самовдосконалення. Внутрішня мотивація посилюється тоді, коли навчальна діяльність пов'язана з особистими інтересами, цінностями та можливістю самовираження. Залучення до проектної та дослідницької діяльності створює умови для реалізації творчого потенціалу та формування професійної компетентності.

4. Ефективна мотивація до навчання неможлива без сформованих навичок саморегуляції та планування. Використання методів тайм-менеджменту, індивідуального планування та самоаналізу допомагає структурувати діяльність, знижувати рівень перевантаження й підтримувати продуктивність упродовж тривалого часу. Розвиток саморегуляції також сприяє кращому контролю емоційних станів і підвищує стійкість до стресових ситуацій.

5. Студентам-психологам варто опановувати різноманітні стратегії навчання, зокрема активне читання, конспектування, навчальні дискусії, створення асоціативних карт та аналітичне опрацювання матеріалу. Використання таких підходів підвищує глибину засвоєння знань, підтримує інтелектуальну зацікавленість і формує відчуття контролю над навчальним процесом.

6. Розвиток мотивації значною мірою залежить від якості міжособистісної взаємодії у студентському середовищі. Атмосфера підтримки, довіри та психологічної безпеки стимулює активну участь у навчанні, знижує страх помилки та сприяє формуванню позитивного ставлення до освітнього процесу. Взаємодія з одногрупниками розвиває навички співпраці, критичного мислення та професійної комунікації.

7. Важливим чинником підтримання мотивації виступає соціальна підтримка з боку родини, наставників і студентського колективу. Емоційна та інформаційна підтримка допомагає долати труднощі, знижує рівень стресу й підвищує впевненість у власних силах. Особливого значення набуває конструктивний зворотний зв'язок від викладачів і наставників, який сприяє професійному становленню та розвитку самостійності.

8. Студентам доцільно орієнтуватися на позитивні професійні рольові моделі, оскільки вони задають стандарти професійної поведінки та стимулюють прагнення до саморозвитку. Спостереження за діяльністю успішних практикуючих психологів допомагає усвідомити значущість професійних знань, етичних норм і відповідальності у майбутній діяльності.

9. Систематичний розвиток критичного мислення та навичок рефлексії є важливою умовою підтримання мотивації до навчання. Рефлексія допомагає усвідомлювати власні мотиви, аналізувати труднощі та коригувати освітні стратегії, а критичне мислення підвищує ефективність опрацювання й практичного застосування знань.

10. Активне використання конструктивного зворотного зв'язку сприяє усвідомленню власних досягнень і корекції навчальної діяльності. Аналіз рекомендацій викладачів і наставників допомагає вдосконалювати професійні

вміння, підвищує відчуття компетентності та підтримує внутрішню мотивацію студентів.

11. Студентам-психологам важливо розвивати позитивне ставлення до складних навчальних завдань, оскільки саме воно визначає готовність долати труднощі та підтримує мотивацію досягнення. Подолання складних завдань формує стійкість до невдач, розвиває гнучкість мислення та сприяє переживанню успіху.

12. Розвиток емоційної компетентності є важливим чинником посилення навчальної мотивації, оскільки дає змогу ефективніше керувати власними емоційними станами та підтримувати концентрацію уваги. Здатність до саморегуляції, емпатії та конструктивної взаємодії позитивно впливає на психологічний клімат у студентському середовищі та активність у навчанні.

13. Майбутнім психологам доцільно активно залучатися до практичних і науково-дослідницьких проєктів, оскільки така діяльність забезпечує безпосередній зв'язок між теорією і практикою, посилює внутрішню мотивацію та формує відчуття професійної компетентності. Участь у практичній діяльності стимулює розвиток ініціативності, самостійності та відповідальності.

14. Студентам варто використовувати стратегії самопідкріплення як засіб підтримання внутрішньої мотивації. Усвідомлене заохочення себе за досягнення цілей формує позитивне ставлення до навчальної діяльності, посилює переживання власної компетентності та підтримує прагнення до подальшого професійного розвитку.

15. Самодисципліна є важливим чинником підтримання стабільної навчальної активності. Її розвиток передбачає контроль часу, регулярність виконання завдань і здатність долати прокрастинацію. Сформована самодисципліна сприяє розвитку відповідальності, послідовності та ефективної самоорганізації.

16. Для студентів-психологів важливо створювати умови для автономного навчання, оскільки це сприяє розвитку внутрішньої мотивації та самостійності. Можливість самостійно обирати способи опрацювання матеріалу й планувати

освітню діяльність підсилює відчуття особистої значущості та відповідальності за результати навчання.

17. Здобувачам вищої освіти важливо підтримувати збалансоване співвідношення між навчальною діяльністю та відпочинком. Раціональний режим праці й відновлення сприяє збереженню психоемоційних ресурсів, підвищує концентрацію уваги та запобігає емоційному вигоранню. Баланс між навчанням і відпочинком є важливою умовою підтримання стабільної мотивації та продуктивності навчальної діяльності.

Отже, програма розвитку професійної мотивації студентів-психологів постає як цілісна система занять, спрямованих на формування внутрішньої активності, усвідомлення власних мотивів, цінностей і професійних орієнтирів, а також на розвиток здатності до самостійного планування та цілеспрямованої діяльності. Використання соціально-психологічного тренінгу, інтерактивних вправ і практико-орієнтованих форм роботи дає змогу фахівцям активізувати саморозвиток здобувачів, посилювати групову підтримку та формувати їх психологічну стійкість у навчанні. Прикладні рекомендації для студентів-психологів щодо розвитку мотивації до навчання орієнтовані на посилення навчальної активності через постановку реалістичних цілей, розвиток рефлексії, формування вмінь працювати з власними емоційними станами, а також використання ефективних стратегій самоорганізації та саморегуляції.

ВИСНОВКИ

Проведене у кваліфікаційній роботі теоретичне узагальнення та емпіричне дослідження особливостей мотивації навчання студентів-психологів дало підстави сформулювати такі висновки.

1. Здійснено теоретичний аналіз наукових підходів до розуміння мотивації навчання у зарубіжній та українській психології. Встановлено, що мотивація навчання розглядається як складна динамічна система внутрішніх і зовнішніх спонукань, потреб, інтересів, цінностей та цілей, які визначають спрямованість, інтенсивність і стійкість навчальної діяльності особистості. У сучасних психологічних концепціях мотивація навчання трактується не лише як чинник академічної успішності, а і як важлива умова професійного становлення, саморозвитку та особистісної самореалізації студента. Узагальнення наукових підходів дало змогу визначити мотивацію навчання студентів-психологів як інтегральну психологічну систему внутрішніх пізнавальних і професійно орієнтованих спонукань та зовнішніх соціальних стимулів, яка забезпечує ініціацію, підтримку та регуляцію навчальної активності у процесі професійної підготовки.

2. Охарактеризовано психологічні особливості становлення мотивації навчання у студентському віці. Встановлено, що студентський вік є сенситивним періодом формування внутрішньої мотивації, професійної ідентичності, самостійності та відповідальності за результати власної діяльності. Визначено, що важливими психологічними передумовами розвитку мотивації навчання виступають розвиток самосвідомості та ціннісних орієнтацій, посилення автономності, здатність до саморегуляції, формування пізнавальних інтересів, прагнення до самореалізації та професійного становлення. З'ясовано, що розвиток критичного мислення, когнітивної гнучкості й емоційної зрілості підвищує здатність студентів до усвідомленого навчання, самостійного планування освітньої діяльності та подолання навчальних труднощів. Водночас сучасні соціальні умови, зокрема воєнний стан, можуть як ускладнювати підтримання

стабільної навчальної мотивації через підвищення тривожності та емоційного напруження, так і посилювати усвідомлення значущості професійної підготовки майбутніх психологів.

3. Визначено основні соціально-психологічні чинники розвитку мотивації навчання майбутніх психологів у сучасних умовах. Встановлено, що важливу роль у формуванні стійкої мотивації навчання відіграють позитивний психологічний клімат студентської групи, підтримка однолітків, конструктивна взаємодія з викладачами та наставниками, професійне моделювання, конструктивне оцінювання навчальних досягнень і сформованість професійних цінностей. Доведено, що підтримувальне освітнє середовище сприяє розвитку внутрішньої мотивації, самостійності, відповідальності та професійної ідентичності студентів-психологів. Водночас усвідомлення соціальної значущості професії психолога, особливо в умовах сучасних суспільних викликів і наслідків війни, виступає важливим чинником посилення навчально-професійної спрямованості, прагнення до саморозвитку та готовності до майбутньої професійної діяльності.

4. Емпіричне дослідження дало змогу встановити, що мотивація навчання студентів-психологів характеризується переважанням внутрішньо орієнтованих мотивів, пов'язаних із професійним саморозвитком, прагненням допомагати іншим людям, інтересом до психології та усвідомленням соціальної значущості майбутньої професії. Виявлено домінування внутрішньої професійної мотивації, орієнтації на здобуття знань і професійне становлення над зовнішніми прагматичними мотивами. Для більшості студентів характерними є достатній рівень навчальної активності, позитивне ставлення до професійно орієнтованих форм роботи, а також переважання мотивації досягнення успіху над мотивацією уникнення невдач. Водночас у частини респондентів зафіксовано залежність навчальної активності від зовнішнього стимулювання, орієнтацію на уникнення труднощів і прагнення до психологічної стабільності в умовах сучасної соціальної нестабільності.

Результати кореляційного аналізу засвідчили, що найбільш значущими чинниками розвитку мотивації навчання виступають професійне покликання, прагнення до особистісного розвитку, практична спрямованість освітнього процесу та усвідомлення суспільної значущості психологічної допомоги. Встановлено, що практичні заняття та професійно орієнтовані завдання позитивно пов'язані з внутрішньою мотивацією, прагненням до знань, професійним саморозвитком і мотивацією досягнення успіху. Також підтверджено вплив сучасних соціальних умов, зокрема воєнного стану, на мотиваційну сферу студентів-психологів, що виявляється у посиленні значущості професії психолога та актуалізації потреби у психологічній підтримці й соціальній корисності професійної діяльності.

5. Обґрунтовано програму розвитку мотивації навчання студентів-психологів, спрямовану на формування внутрішньої професійної мотивації, професійної самосвідомості, навичок саморегуляції та усвідомленого ставлення до майбутньої професійної діяльності. Визначено, що ефективними умовами розвитку мотивації є практико-орієнтоване навчання, активні форми взаємодії, розвиток рефлексії, підтримувальне освітнє середовище та залучення студентів до професійно значущої діяльності. Розроблені практичні рекомендації спрямовані на активізацію внутрішніх ресурсів студентів, розвиток професійної ідентичності, підвищення навчальної активності та посилення практичної спрямованості професійної підготовки майбутніх психологів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні методи в роботі практичного психолога / Долинська Л.В., Левченко М.В., Чепелева Н.В., Уманець Л.І. Київ : Знання, 2004. 80 с.
2. Альохіна Н. В. Дослідження мотивації навчання у вищому навчальному закладі. *Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України* / за ред. С. Д. Максименка. 2010. Т. XII. Ч. 6. С. 7-14.
3. Андрійчук І.П. Дослідження особливостей Я-концепції майбутніх практичних психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. №8. С. 11-14.
4. Балл Г.О. Сучасний гуманізм і освіта : соціально-філософські та психолого-педагогічні аспекти. Рівне: Ліста-М, 2003. 128 с.
5. Боднар А.Я., Рибалочка К.А. Особливості професійного самовизначення сучасних студентів. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2020. Т. 3. С. 3-10.
6. Бондаренко Н. Особистісна детермінація впевненості у собі психолога-початківця в контексті психологічного консультування. *Психологічні перспективи*. 2024. Вип. 44. С. 23–37. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2024-44-bonD>
7. Булах І.С. Викладач-студент : психологія міжособистісних взаємодій : навч.-метод. посіб. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. 106 с.
8. Булгакова Т. М., Южакова Г. О. Мотивація навчальної діяльності як чинник формування стресостійкості студентської молоді під час воєнного стану. *Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янука*. 2025. № 3 С. 29–37. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-3-4>
9. Винничук Р., Кравченко Л., Оніпко В., Плачинда Т., Бухун А. Формування ціннісних орієнтацій магістрів гуманітарної галузі в процесі фахової підготовки. *Українська професійна освіта*. 2020. №7. С. 14–27.

10. Вієвська М. Формування мотивації фахівця до безперервної професійної освіти. *Вища школа*. 2011. № 1. С. 75-82.
11. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. Київ : Каравела, 2017. 400 с.
12. Дехтяр Ю., Рачок І., Трубенко О. Моделювання ефективної системи мотивації для підвищення академічної успішності здобувачів вищої медичної освіти. *Педагогічна академія*. 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14005293>
13. Іванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. С. 21-24.
14. Калініченко А. І. Педагогічні умови організації самовиховання студентської молоді : навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2011. 180 с.
15. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати : методичні рекомендації. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 48 с.
16. Копець Л. Психологія особистості : навч. посіб. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. 460 с.
17. Корольчук М.С., Крайнюк В.М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посіб. Київ : Ніка-Центр, 2016. 536 с.
18. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів. Харків : ХАІ, 2011. 139 с.
19. Кузікова С. Б., Пухно С. В. Особливості мотивації навчання студентів педагогічних спеціальностей закладу вищої освіти. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2024. № 1. С. 90–94. URL: <https://doi.org/10.32782/psyspu/2024.1.16>
20. Кутішенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія: навчальний посібник. Київ : Каравела, 2012. 448 с.
21. Мороз Л.І. Професійно-педагогічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС): монографія. Київ : Надвірнянська друкарня, 2007. 312 с.

22. Мухіна Г. В. Психолого-педагогічні та соціально-профілактичні аспекти впливу війни на психічне здоров'я учасників освітнього процесу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2026. № 1(17). С. 111–115. URL: <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-18>

23. Особливості навчальної мотивації студентів передвищих фахових та вищих навчальних закладів в умовах сучасних військових конфліктів / А. О. Квятковська та ін. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Т. 1, Вип 49. С. 177–182. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.36>

24. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Кондор, 2015. 469 с.

25. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З.Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.

26. Піменова О. О., Гапончук О. М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Габітус*. 2023. Вип. 47. С. 36–39. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.47.5>

27. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. Вип. 14. С. 111–115.

28. Пов'якель Н.І. Професіогенез мислення психолога-практика в системі вищої школи: монографія / вид. 2, випр. і доп. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. 298 с.

29. Подшивайлов Ф. М., Подшивайлова Л. І. Особливості мотиваційної сфери особистості студентів-психологів. *Актуальні проблеми психології*. 2019. Т.12, № 25. С. 231–242.

30. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник / 4те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с.

31. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О.М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424с.

32. Психологічний тлумачний словник сучасних термінів / Шапар В. Б., Олефир В. О., Куфлієвський А. С. та ін. Харків : Прапор, 2009. 672 с.

33. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості: монографія / Л.З. Сердюк, І.В. Данилюк, В.В. Турбан, О.І. Пенькова, Н.Д. Володарська [та ін.] ; за ред. Л.З. Сердюк. Ктїв : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 192 с.

34. Психологія особистості : словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т.М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.

35. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 380 с.

36. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. 6-те вид., перероб., доп. Київ : Академія, 2024. 384 с.

37. Семиченко В. А. Психологія особистості. Київ : Ешке О.М., 2001. 427 с.

38. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ : Слово, 2017. 548 с.

39. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 248 с.

40. Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Мотиваційні особливості академічної саморегуляції студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 25. С. 582-596.

41. Цокур Р.М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки: посібник. Одеса : Апостроф, 2014. 157 с.

42. Чаїнська М. О. Психологічні чинники оптимізації психологічного аксіогенезу майбутніх психологів: дис. ... канд. психол. наук. Івано-Франківськ, 2010. 264 с.

43. Чаплак Я. Формування готовності психолога-практика до консультативної взаємодії *Проблеми екстремальної і кризової психології*. 2011. Вип 10. С. 283-294.

44. Шевченко В., Джоган Д. Мотивація професійної діяльності майбутнього психолога. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. Вип. 2. С. 203-206

45. Шлімакова І. І., Могилевець О.П. Динаміка змін професійно-значимих

ціннісних орієнтацій практичних психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9. С. 9-13.

46. Ятчук М. С. Порівняння динаміки змін мотиваційної сфери особистості студентів вищих навчальних закладів МВС України в процесі навчання. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. Костюка*. 2010. Т. 12. Вип. 10. Ч. II. С. 447-455.

47. Pino-James N., Shernoff D. J., Bressler D. M., Larson S. C., Sinha S. Instructional Interventions That Support Student Engagement: An International Perspective. *Handbook of Student Engagement Interventions: Working with Disengaged Students* / ed. by J. A. Fredricks, A. L. Reschly, S. L. Christenson. London : Academic Press, 2019. P. 103–130. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813413-9.00008-5>

48. Ryan, R. M., Deci, E. L. Self-Determination Theory // Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research. 2022. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_2630-2(дата звернення: 21.05.2026).

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний інструментарій дослідження соціально-психологічних чинників розвитку професійної мотивації студентів-психологів

АНКЕТА

«Особливості мотивації навчання студентів-психологів»

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, присвяченому вивченню особливостей мотивації навчання студентів-психологів. Анкетування є анонімним, а отримані результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді з науковою метою.

1. Стать:

☐ жіноча

☐ чоловіча

☐ не бажаю вказувати

2. Вік: _____

3. Курс навчання: _____

4. Що найбільшою мірою вплинуло на Ваш вибір спеціальності «Психологія»? (оберіть не більше 3 варіантів)

☐ бажання краще розуміти себе

☐ бажання допомагати іншим людям

☐ інтерес до людської поведінки і психіки

☐ перспективи працевлаштування та престиж професії

☐ вплив сім'ї або друзів

☐ вплив популярного психологічного контенту в медіа (блоги, соцмережі, подкасти)

☐ усвідомлення суспільної потреби в психологічній допомозі (зокрема в умовах війни)

☐ інше: _____

5. Чи вплинув особистий досвід психологічних труднощів (власний або близьких людей) на Ваш вибір спеціальності?

☐ так, значною мірою

☐ частково

☐ ні, не вплинув

6. Оцініть, наскільки Ви згодні з кожним твердженням:

1 – зовсім не згоден(на)

- 2 – швидше не згоден(на)
 3 – важко відповісти
 4 – швидше згоден(на)
 5 – повністю згоден(на)

Твердження	1	2	3	4	5
Навчання психології сприяє моєму особистісному розвитку та кращому розумінню себе.					
Я відчуваю покликання працювати з психологічними труднощами інших людей.					
Приклад викладачів або практикуючих психологів надихає мене розвиватися у професії.					
Усвідомлення психологічних наслідків війни для суспільства посилює моє бажання здобувати психологічну освіту.					
Навчання у закладі вищої освіти допомагає мені зберігати відчуття стабільності в умовах невизначеності.					
Популярність психологічної тематики у соцмережах, блогах і медіа посилила мій інтерес до психології.					
Практичні заняття та професійно орієнтовані завдання підвищують мою зацікавленість у навчанні та професійному розвитку.					

Діагностика мотиваційної структури особистості» (В. Мільман)

Інструкція. «Перед вами 14 тверджень, що стосуються ваших життєвих прагнень і деяких сторін вашого способу життя. Просимо Вас висловити ставлення до них по кожному з 8 варіантів відповідей (а, б, в, г, д, е, ж, з), проставивши у відповідних клітинах бланка відповідей одну з наступних оцінок кожного твердження: «++» - так, згоден, «+» - мабуть згоден, «=» - коли як, згоден в деякій мірі, «-» - ні, не згоден, «?» - не знаю.

№	Питання	Відповідь
1.	У своїй поведінці у житті слід дотримуватися наступних принципів:	
	а) «час – це гроші». Потрібно прагнути заробляти їх більше;	
	б) «головне – здоров'я». Потрібно берегти себе та свої нерви;	
	в) вільний час слід проводити з друзями;	
	г) вільний час слід віддавати сім'ї;	
	д) треба робити добро, навіть якщо це дорого коштує;	
	е) потрібно робити все можливе, щоб завоювати місце під сонцем;	
	ж) потрібно набувати більше знань, щоб зрозуміти причини та сутність того, що відбувається навколо;	

	з) треба прагнути відкрити щось нове, створити, винайти.	
2.	У своїй поведінці на роботі слід дотримуватися таких принципів:	
	а) робота – це вимушена життєва потреба;	
	б) головне – не допускати конфліктів;	
	в) потрібно прагнути забезпечити себе спокійними, зручними умовами;	
	г) потрібно активно прагнути активного просування;	
	д) головне – завоювати авторитет та визнання;	
	е) потрібно постійно вдосконалюватись у своїй справі;	
	ж) у своїй роботі можна знайти цікаве те, що може захопити;	
	з) потрібно як захопитися самому, а й захопити роботою інших.	
3.	Серед моїх справ у вільний від роботи час велике місце посідають такі справи:	
	а) поточні, домашні;	
	б) відпочинок та розваги;	
	в) зустрічі із друзями	
	г) суспільні відносини;	
	д) заняття з дітьми;	
	е) навчання, читання необхідної літератури;	
	ж) «хобі»;	
	з) підробіток грошей.	
4.	Серед моїх робочих справ багато місця займає:	
	а) ділове спілкування (переговори, виступи, обговорення тощо);	
	б) особисте спілкування (на теми, які пов'язані з роботою);	
	в) громадська робота;	
	г) навчання, здобуття нової інформації, підвищення кваліфікації;	
	д) робота творчого характеру;	
	е) робота, що безпосередньо впливає на мій зарібок (відрядна, додаткова);	
	ж) робота, пов'язана з відповідальністю, перед іншими;	
	з) вільний час, перекури, відпочинок.	
5.	Якби мені додали додатковий вихідний день, я б, швидше за все, витратив його на те, щоб:	
	а) займатися поточними домашніми справами;	
	б) відпочивати;	
	в) розважатися;	
	г) займатися громадською роботою;	
	д) займатися навчанням, здобувати нові знання;	
	е) займатися творчою роботою;	
	ж) робити справу, в якій відчуваєш відповідальність перед іншими;	
	з) робити справу, що дає змогу заробити.	
6.	Якби я мав можливість повністю по-своєму планувати робочий день, я б, швидше за все, займався:	
	а) тим, що складає мої основні обов'язки;	
	б) спілкування з людьми у справах (переговори, обговорення);	
	в) особистим спілкуванням (розмовами, які не пов'язані з роботою);	
	г) громадською роботою;	
	д) навчанням, здобуттям нових знань, підвищенням кваліфікації;	
	е) творчою роботою;	
	ж) роботою, у якій відчуваєш користь та відповідальність;	
	з) роботою, яку можна отримати більше грошей.	

7.	Я часто розмовляю з друзями та знайомими на такі теми:	
	а) де можна купити, як добре провести час;	
	б) про спільних знайомих;	
	в) про те, що бачу та чую навколо;	
	г) як досягти успіху в житті;	
	д) про роботу;	
	е) про свої захоплення («хобі»);	
	ж) про свої успіхи та плани	
	з) про життя, книги, кінофільми, політику.	
8.	Моя робота дає мені, перш за все:	
	а) достатні матеріальні засоби для життя;	
	б) спілкування з людьми, дружні стосунки; в)	
	в) авторитет та повага оточуючих;.	
	г) цікаві зустрічі та бесіди;	
	д) задоволення безпосередньо від самої роботи.	
	е) відчуття своєї корисності;	
	ж) можливість підвищувати свій професійний рівень;	
	з) можливість службового просування.	
9.	Найбільше мені хочеться бути в такому суспільстві, де:	
	а) затишно, гарні розваги;	
	б) можна обговорити робочі питання, що хвилюють тебе;	
	в) тебе шанують, вважають авторитетом;	
	г) можна зустрітися із потрібними людьми, зав'язати корисні зв'язки;	
	д) можна придбати нових друзів;	
	е) бувають відомі заслужені люди;	
	ж) всі пов'язані спільною справою;	
	з) можна виявити та розвинути свої здібності.	
10	Я хотів би на роботі бути поряд із такими людьми:	
	а) з якими можна поговорити різні теми;	
	б) яким міг би передавати свій досвід та знання	
	в) із якими можна більше заробити;	
	г) які мають авторитет та вагу на роботі;	
	д) які можуть навчити чогось корисного;	
	е) які змушують тебе ставати активнішими на роботі;	
	ж) які мають багато знань та цікавих ідей;	
	з) які готові підтримати тебе у різних ситуаціях.	
11.	До теперішнього часу я маю достатньо:	
	а) матеріальне благополуччя;	
	б) можливість цікаво розважатися;	
	в) гарні умови життя;	
	г) гарну сім'ю;	
	д) можливості цікаво проводити час у суспільстві;	
	е) повагу, покликання та подяку інших;	
	ж) почуття корисності для інших;	
	з) створеного чогось цінного, корисного	
12.	Я думаю, що, займаючись своєю роботою, маю достатньо:	
	а) хорошу заробітну плату, інші матеріальні блага;	
	б) гарні умови для роботи;	
	в) добрий колектив, дружні взаємини; г)	
	г) певні творчі здобутки;	

	д) гарну посаду;	
	е) самостійність та незалежність	
	ж) авторитет та повага колег;	
	з) високий професійний рівень.	
13.	Найбільше мені подобається, коли:	
	а) немає нагальних турбот;	
	б) навколо – комфортне, приємне оточення;	
	в) навколо – пожвавлення, весела метушня;	
	г) доведеться провести час у веселому суспільстві;	
	д) відчуваю почуття змагання, ризику;	
	е) відчуваю почуття активної напруги та відповідальності;	
	ж) занурений у свою роботу;	
	з) включений до спільної роботи з іншими.	
14.	Коли мене осягає невдача, не виходить того, що я дуже хочу:	
	а) я засмучуюсь і довго переживаю;	
	б) намагаюся переключитися на щось інше, приємне;	
	в) гублюся, злюся він;	
	г) злюся на те, що мені завадило;	
	д) намагаюся залишатися спокійним;	
	е) перечікую, коли пройде перша реакція, і спокійно аналізую, що сталося;	
	ж) намагаюся зрозуміти, у чому сам був винен;	
	з) намагаюся зрозуміти причини невдачі та виправити становище.	

Методика «Вивчення мотивації навчання у ЗВО»

Інструкція. «Уважно прочитайте кожне твердження. Поставте позначку “+” поруч з номером твердження, якщо ви згодні з ним, і позначку “–”, якщо не згодні з цим твердженням».

Твердження

1. Найкраща атмосфера на занятті – атмосфера вільних висловлювань.
2. Зазвичай я працюю з великим напруженням.
3. У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань або неприємностей.
4. Я самостійно вивчаю ряд предметів, які, на мою думку, необхідні для моєї майбутньої професійної діяльності.
5. Яку з притаманних вам якостей ви цінуєте найбільше? (Відповідь напишіть _____)
6. Я вважаю, що життя варто присвятити обраній професії.
7. Я відчуваю задоволення від розгляду на заняттях складних проблем.
8. Я не вбачаю сенсу у більшості завдань, які виконуються у ЗВО.
9. Я отримую велике задоволення від розповіді знайомим про свою майбутню професію.

10. Я досить-таки посередній студент, ніколи не буду зовсім хорошим, а тому немає сенсу докладати зусилля, щоб стати краще.

11. Я вважаю, що в наш час не обов'язково мати вищу освіту.

12. Я твердо впевнений в правильності вибору професії.

13. Яких притаманних вам якостей ви б хотіли позбутися? (Відповідь напишіть _____)

14. За зручних обставин я користуюся на іспиті підручними матеріалами (конспектами, шпаргалками, записами, формулами).

15. Найкращий час життя – студентські роки.

16. У мене надмірно неспокійний і переривчастий сон.

17. Я вважаю, що для повного оволодіння професією всі навчальні дисципліни потрібно вивчати однаково глибоко.

18. За можливості я вступив би в інший ЗВО.

19. Зазвичай я беруся за більш прості завдання, а більш складні залишаю на потім.

20. Для мене важко було зупинитися при виборі професії на одній з них.

21. Я можу спокійно спати за будь-яких неприємностей.

22. Я твердо впевнений, що моя професія приноситиме мені моральне задоволення і матеріальне благополуччя в житті.

23. Мені здається, що мої друзі здатні навчатися краще, ніж я.

24. Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.

25. З деяких практичних міркувань для мене це самий зручний ЗВО.

26. У мене достатньо сили волі, щоб навчатися без нагадувань адміністрації.

27. Життя для мене майже завжди пов'язано з незвичним напруженням.

28. Екзамени потрібно складати, затрачаючи мінімум зусиль.

29. Є багато ЗВО, в яких я би міг навчатися з неменшим інтересом.

30. Яка з притаманних вам якостей найбільше заважає навчатися (Відповідь напишіть _____)

31. Я людина, що легко захоплюється, але всі мої захоплення певною мірою пов'язані з майбутньою роботою.

32. Неспокій про іспит або роботу, що не виконані вчасно, часто заважають мені спати.

33. Висока заробітна платня після закінчення ЗВО для мене не головне.

34. Мені потрібно бути в доброму гуморі, щоб підтримати загальні рішення групи.

35. Я змушений був вступити у ЗВО, щоб зайняти бажане положення у суспільстві, уникнути служби в армії.

36. Я вивчаю навчальний матеріал, щоб стати професіоналом, а не для іспиту.

37. Мої батьки – хороші професіонали, і я хочу бути схожим на них.

38. Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.

39. Яка з притаманних вам властивостей допомагає навчатися у ЗВО (Відповідь напишіть _____)

40. Мені важко змусити себе вивчати як слід дисципліни, які прямо не стосуються моєї майбутньої професії.

41. Мене дуже турбують можливі невдачі.
42. Найкраще я навчаюся, коли мене періодично стимулюють, підганяють.
43. Мій вибір цього ЗВО остаточний.
44. Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відставати від них.
45. Щоб переконати в будь-чому свою групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.
46. У мене зазвичай рівний і хороший настрій.
47. Мене приваблює зручність, чистота та легкість майбутньої професії.
48. До вступу у ЗВО я давно цікавився цією професією, багато читав про неї.
49. Професія, яку я отримую, найважливіша і найперспективніша.
50. Мої знання про цю професію були достатніми для впевненого вибору цього ЗВО.

Методика вивчення мотивації професійної діяльності (К. Земфір)

Інструкція. «Прочитайте перераховані нижче мотиви професійної діяльності та дайте оцінку їх значущості для Вас за п'ятибальною шкалою».

№ з\п	Питання	У дуже незначній мірі	У достатньо незначній мірі	У невеликій, але значній мірі	У достатньо великій мірі	У дуже значній мірі
1	Грошове забезпечення					
2	Прагнення до просування по роботі					
3	Прагнення уникнення критики зі сторони керівника чи колег					
4	Прагнення уникати можливих покарань чи неприємностей					
5	Потреба у досягненні соціального престижу та поваги оточуючих					
6	Задоволення від самого процесу та результату роботи					
7	Можливість найбільш повної самореалізації саме в цій діяльності					

Методика діагностики мотивація до успіху та уникнення невдачі

Інструкція. «Відповідаючи на запитання, необхідно обрати відповіді «так» або «ні». Якщо у вас виникають труднощі з відповіддю, то згадайте, що «так» передбачає і відповідь «скоріше так, ніж ні». Те саме стосується і відповіді «ні». Відповідати на запитання треба швидко, не розмірковуючи. Відповідь, яка першою приходить у голову, як правило, є найбільш точною».

1. Виконуючи роботу, як правило, сподіваюсь на успіх.
2. У діяльності активна(ий).
3. Схильна(ий) до проявлення ініціативи.
4. При виконанні відповідальних завдань намагаюся по можливості знайти причини відмовитися від них.
5. Часто обираю крайнощі: або дуже легкі завдання, або занадто важкі у виконанні.
6. Зустрічаючи перешкоди, як правило, не відступаю, а шукаю можливості їх подолання.
7. При чергуванні успіхів та невдач схильна(ий) до переоцінки своїх успіхів.
8. Продуктивність діяльності взагалі залежить від моєї власної цілеспрямованості, а не від зовнішнього контролю
9. Під час виконання досить важких завдань в умовах обмеженого часу результативність моєї діяльності погіршується.
10. Я схильна(ий) проявляти наполегливість у досягненні мети.
11. Я планую своє майбутнє на достатньо віддалену перспективу.
12. Якщо ризикую, то з розумом, а не безшабашно.
13. Я не дуже наполеглива(ий) у досягненні мети, особливо якщо відсутній зовнішній контроль.
14. Намагаюся ставити перед собою середньої складності або злегка завищені, але досяжні цілі, ніж реально високі.
15. У випадку невдачі при виконанні будь-якого завдання його привабливість для мене, як правило, знижується.
16. При чергуванні успіхів та невдач схильна(ий) до переоцінки своїх невдач.
17. Віддаю перевагу плануванню свого майбутнього лише на найближчий час.
18. В умовах обмеженого часу результативність моєї діяльності підвищується, навіть якщо завдання достатньо складне.
19. У разі невдачі при виконанні завдання від поставленої мети, як правило, не відмовляюся.
20. Якщо завдання обираю самостійно, то у випадку невдач його привабливість ще більше підвищується.